

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΟΥ ΟΡΟΥ ΗΠΙΑ ΙΣΧΥΣ ΚΑΙ ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΗΣ
ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ: ΗΠΙΑ ΚΑΙ ΚΙΝΑΣ»

ΤΣΙΡΙΓΟΥ ΗΡΩ

Η εργασία υποβάλλεται για την μερική κάλυψη των απαιτήσεων με στόχο την απόκτηση
Διπλώματος Μεταπτυχιακών Σπουδών στις Διεθνείς και Ευρωπαϊκές Σπουδές.

Copyright © Τσιριγού Ηρώ, 2012

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Οι απόψεις και τα συμπεράσματα που περιέχονται σε αυτό το έγγραφο εκφράζουν τον συγγραφέα και δεν πρέπει να ερμηνευθεί ότι αντιπροσωπεύουν τις επίσημες θέσεις του Πανεπιστημίου Πειραιά.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

<u>ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ</u>	<u>3</u>
<u>ΠΕΡΙΛΗΨΗ</u>	<u>4</u>
<u>Α. ΕΙΣΑΓΩΓΗ</u>	<u>5</u>
<u>Β. ΠΕΡΙΠΤΩΣΙΟΛΟΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΗΠΑ</u>	
Β.1 ΑΝΑΛΥΣΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ	10
Β.2 ΡΟΛΟΣ SOFT POWER ΣΤΗΝ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ	18
Β.3 ΔΕΙΚΤΕΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ SOFT POWER	20
Β.4 PUBLIC DIPLOMACY ΚΑΙ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ	23
Β.5 ΑΠΟΤΥΧΙΑ SOFT POWER ΣΤΗ ΜΕΣΗ ΑΝΑΤΟΛΗ	29
<u>Γ. ΠΕΡΙΠΤΩΣΙΟΛΟΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΚΙΝΑΣ</u>	
Γ.1 Η ΚΙΝΕΖΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ	42
Γ.2 ΟΙ ΠΗΓΕΣ ΤΗΣ ΚΙΝΕΖΙΚΗΣ ΗΠΙΑΣ ΙΣΧΥΟΣ	43
<u>Δ. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ</u>	<u>53</u>

Ευχαριστίες

Η παρούσα διπλωματική εργασία διεκπεραιώθηκε στο Πανεπιστήμιο Πειραιά.

Αρχικά θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον Προεδρο του τμήματος μας και επιβλέπων καθηγητή μου κύριο Αθανάσιο Πλατιά για την υπόδειξη του θέματος, για την εμπιστοσύνη που μου έδειξε στην διεκπεραίωση του θέματος και για την πολύτιμη και σημαντική καθοδήγηση του κατά την διάρκεια της εκπόνησης της διπλωματικής μου εργασίας.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά το Πανεπιστήμιο Πειραιά για την ηθική και υλική συμπαράσταση που μου επέδειξε κατά την διάρκεια των σπουδών μου.

Περίληψη

Στην παρακάτω εργασία θα αναλυθεί η ολοένα και αυξανόμενη σημασία του όρου «ήπια ισχύς». Ο ρόλος που παίζουν τα κράτη του νεωτερικού κόσμου στο παγκοσμιο σκηνικό καθορίζεται και από τους δείκτες ανάλυσης της ήπιας ισχύος. Η ήπια ισχύς χρησιμοποιείται από τα κράτη για να αναβαθμίσουν το διεθνές τους προφίλ. Πιο αναλυτικά, είναι η συμπεριφορά εκείνη η οποία εξαναγκάζει τα άλλα κράτη σε υπακοή χωρίς την χρήση βίας ή στρατιωτικής απειλής αλλά μέσω της λαϊκής κουλτούρας και των αξιών ενός κράτους. Οι ΗΠΑ είναι το εδαφος στο οποίο η ήπια ισχύς άνθισε εφόσον η χρήση της γίνεται κυρίως από εκεί. Παρ'όλα αυτά παρατηρείται εφαρμογή της ήπιας ισχύος και από την πλευρά της Κίνας, μέσω της επιθετικής εμπορικής τους πολιτικής έναντι της Δύσης.

Α' ΜΕΡΟΣ

Το σημερινό παγκοσμιοποιημένο σύστημα δεν χαρακτηρίζεται μόνο από την κυριαρχία των δυνάμεων της αγοράς και της άκριτης ομοιογενοποίησης των αγορών, αλλά χαρακτηρίζεται και από μια μετατόπιση, που παρατηρείται στο σύγχρονο πολιτικό υπόδειγμα, η οποία συντείνει στην υποβάθμιση της γεωπολιτικής ισχύος των κρατών του νεωτερικού κόσμου και στην ανάδειξη της σημασίας της εικόνας και της επιρροής της στη μετανεωτερική κοινωνία¹.

Όπως υποστηρίζει ο Nye, αυτό το γεγονός τείνει να συμβάλει και στην αυξανόμενη σημασία αυτού που όρισε ως «ήπια ισχύς» (soft power), για τον καθορισμό του προφίλ και της φήμης ενός κράτους στο προσκήνιο της παγκόσμιας πολιτικής οικονομίας.

Κατά συνέπεια, υποβαθμίζεται εν γένει η σημασία της «σκληρής ισχύς» των κρατών, που βασίζεται σε μεθόδους στρατιωτικής επιβολής και οικονομικών κυρώσεων και αναδεικνύεται η σπουδαιότητα της ήπιας ισχύς που βασίζεται στην συναισθηματική έλξη και λειτουργεί στη βάση της σαγήνης, που προέρχεται από τη θελκτικότητα της κουλτούρας, των πολιτικών ιδανικών και των πολιτικών επιλογών μιας χώρας².

Πιο συγκεκριμένα, ο Nye και Keohane ορίζουν την ήπια ισχύ, ως την συμπεριφορική εκείνη τακτική, που χωρίς απειλές και κανενός είδους εξαναγκασμό «κάνει τους άλλους να θέλουν ότι θες και εσύ»³. Για τα κράτη, η επιτυχημένη άσκηση ήπιας ισχύς τους επιτρέπει να αναβαθμίσουν το διεθνές τους προφίλ και να προωθήσουν μια εικόνα σταθερότητας, δύναμης και αξιοπιστίας. Όπως προκύπτει δηλαδή με λίγα λόγια, η σημασία της ήπιας ισχύος είναι πολύ σπουδαία για τα σύγχρονα κράτη, ενώ η διασύνδεση της με τη στρατηγική του nation branding σχεδόν άμεση.

---

¹ Peter Van Ham, "Branding Territory: Inside the Wonderful World of PR and IR Theory", *Millennium Journal of International Relations*, Vol.31, No. 2, σελ. 252

² Joseph S. Nye, *op. cit.* σελ.33-36

³ Robert Keohane, Joseph Nye, "Power and Independence in the Information Age", *Foreign Affairs*, Vol. 77, No. 5, September/October 1998, σελ. 7

Όπως επισημαίνει ο Nye, το nation branding πρόκειται για μια στρατηγική επικοινωνία που αποσκοπεί στο να κάνει τους ανθρώπους να δώσουν προσοχή στα επιτεύγματα μιας χώρας και να πιστέψουν στις αξίες της, πράγμα που με τη σειρά του καταλήγει να αποτελεί την πεμπτούσια της ήπια ισχύος⁴.

Από την άλλη μεριά, η Δημόσια Διπλωματία (Public Diplomacy) είναι ένας όρος που εμφανίστηκε για πρώτη φορά τη δεκαετία του '60 στην Αμερική. Ένας πρώτος ορισμός που δόθηκε για τον όρο, προσδιόρισε τη δημόσια διπλωματία ως ένα σύνολο αλληλεπιδράσεων, που απευθύνονται όχι μόνο στις κυβερνήσεις αλλά και σε άτομα και μη κυβερνητικούς φορείς και συμβάλλουν στη διαμόρφωση και άσκηση της εξωτερικής πολιτικής μίας χώρας⁵.

Πολλοί την ταυτίζουν με την προπαγάνδα και τις δημόσιες σχέσεις, γεγονός που εγείρει προβληματισμούς, καθώς είναι μάλλον δύσκολο να πρόκειται μόνο για ένα είδος προπαγάνδας ή απλώς και μόνο για δημόσιες σχέσεις⁶.

Στην πραγματικότητα, περιλαμβάνει την προώθηση μιας θετικής εικόνας για μια χώρα και την οικοδόμηση μακροχρόνιων σχέσεων, όχι μόνο μέσω της δράσης των φορέων μιας χώρας με τους επίσημους φορείς άλλων χωρών, αλλά κυρίως με τους μη επίσημους, όπως πολίτες και μη κυβερνητικούς οργανισμούς των χωρών αυτών, χαρακτηριστικό στοιχείο που τη διαφοροποιεί, άλλωστε, και από την παραδοσιακή διπλωματία⁷, όπως επίσης και το γεγονός ότι εδράζεται στη διαφάνεια, την επικοινωνία και την εξωστρέφεια.

Σύμφωνα με τον Joseph Nye, υπάρχουν τρεις διαστάσεις της δημόσιας διπλωματίας. Η πρώτη και πιο άμεση είναι η καθημερινή επικοινωνία και η διαχείριση της πληροφορίας, κατά την οποία πρέπει να λαμβάνεται υπόψη όχι μόνο η εσωτερική κοινή γνώμη αλλά και η διεθνής.

---

⁴ Simon Anholt, *Brand New Justice: How branding places and products can help the developing world*, Oxford, Butterworth-Heinemann, 2005, σελ. 13

⁵ <http://www.publicdiplomacy.org/1.htm>

⁶ Joseph S. Nye, *op. cit.* σελ. 208

⁷ <http://www.publicdiplomacy.org/1.htm>

Η δεύτερη είναι η στρατηγική επικοινωνία, που υπαγορεύει το σχεδιασμό και την εφαρμογή μιας επικοινωνιακής εκστρατείας, όπως περίπου συμβαίνει σε μια πολιτική ή διαφημιστική εκστρατεία, με στόχο την προώθηση συγκεκριμένων κυβερνητικών πολιτικών, ενώ η ανάπτυξη διαρκών και πολύχρονων σχέσεων με πρόσωπα-κλειδιά μέσω υποτροφιών, ανταλλαγών, σεμιναρίων, συνεδρίων και πρόσβασης σε μέσα ενημέρωσης, αποτελεί την τρίτη και τελευταία διάσταση της δημόσιας διπλωματίας⁸. Χωρίς, αμφιβολία, καθεμία από τις τρεις αυτές διαστάσεις παίζει ένα σημαντικό ρόλο στην προσπάθεια δημιουργίας μιας ελκυστικής εικόνας μιας χώρας και αναδεικνύει την σπουδαιότητα του όρου. Όπως υποστηρίζει ο Leonard, η δημόσια διπλωματία εδράζεται στην υπόθεση ότι η εικόνα και η φήμη μιας χώρας αποτελούν δημόσια αγαθά, αναδεικνύοντας, με αυτή τη θεώρηση, ένα νέο είδος διπλωματικού υποδείγματος, που «κοινωνικοποιεί» την παραδοσιακή διπλωματία και προωθεί ένα κατεξοχήν συνεργατικό μοντέλο άσκησης της⁹.

Όσον αφορά στη σχέση μεταξύ δημόσιας διπλωματίας και nation branding, αρκετοί υποστηρίζουν ότι το nation branding ταυτίζεται ως όρος με τη δημόσια διπλωματία και χρησιμοποιείται ο όρος «δημόσια διπλωματία» χάρη ευφημισμού γιατί το nation branding ως έννοια παραπέμπει σε κάτι πολύ επαγγελματικό, σχεδιασμένο και διαφημιστικό, ενώ αντίθετα η δημόσια διπλωματία ως όρος παραπέμπει σε κάτι πιο επίσημο και θεσμικό, θυμίζοντας συνειρμικά την παραδοσιακή διπλωματία.

Η πλειοψηφία, ωστόσο, θεωρητικών και ερευνητών φαίνεται πως διαχωρίζει τις δυο έννοιες και τις χρησιμοποιεί διακριτά, αν και αναγνωρίζει σε αυτές ένα μεγάλο βαθμό συσχέτισης.

Η αλήθεια είναι ότι το nation branding είναι επηρεασμένο αρκετά από την φιλοσοφία και την πρακτική του μάρκετινγκ και προτείνει πολύ στοχευμένες και ξεκάθαρες στρατηγικές, ενώ απαιτεί την κινητοποίηση και συνεργασία όλων των κυβερνητικών και μη φορέων μιας χώρας¹⁰.

---

⁸ Joseph S. Nye, op. cit. σελ. 208-211

⁹ Mark Leonard, *Public Diplomacy*, London: The Foreign Policy Center, 2002 σελ.9, 50

¹⁰ Jan Melissen, "Wielding Soft Power: The New Public Diplomacy", May 2005, Netherlands Institute Of International Relations, Clingentael, σελ. 22-25
http://www.nbiz.nl/publications/2005/20050500_cdsp_paper_diplomacy_2_melissen.pdf

Η δημόσια διπλωματία, από την άλλη μεριά, ως πεδίο των διεθνών σχέσεων που δεν συνδέεται με τους όρους της αγοράς αποβλέπει, όχι στην εκπλήρωση πολύ συγκεκριμένων στόχων αλλά στη διαμόρφωση μιας γενικότερα θετικής εικόνας για μια χώρα και δεν ακολουθεί συνήθως ένα οργανωμένο στρατηγικό σχέδιο, όπως στην περίπτωση του nation branding¹¹.

Έτσι, για παράδειγμα, παρατηρείται το φαινόμενο αναδυόμενες και λιγότερο αναπτυγμένες χώρες να επιλέγουν τη στρατηγική του nation branding, ως πιο στοχευμένη και συγκεκριμένη πολιτική για άμεσα αποτελέσματα, κυρίως σε οικονομικό επίπεδο, ενώ ήδη αναπτυγμένα και ισχυρά κράτη να αναπτύσσουν επικοινωνιακές στρατηγικές βασιζόμενα στις αρχές και τις μεθόδους της δημόσιας διπλωματίας¹². Αυτό βέβαια δεν αποτελεί κανόνα, καθώς ακόμα και χώρες με μεγάλη οικονομική δύναμη και ισχυρή εθνική ταυτότητα, όπως η Γαλλία ή Βρετανία έχουν χρησιμοποιήσει κατά καιρούς τη στρατηγική του nation branding για να επιτύχουν τους στόχους τους.

Το nation branding και η δημόσια διπλωματία είναι στην πραγματικότητα δυο όροι που σε μεγάλο βαθμό αλληλοσυμπληρώνουν ο ένας τον άλλον και θα ήταν μάλλον λάθος να γίνουν αντιληπτοί ως δυο εντελώς διαφορετικά πεδία. Μάλιστα εξετάζοντας τις δύο έννοιες σε βάθος χρόνου, μια πιθανή αλληλόδραση των δύο αυτών πεδίων μπορεί να συμβάλει επιτυχώς στην περαιτέρω ανάπτυξη μιας χώρας και στην εδραίωση μιας ισχυρούς παρουσίας και εικόνας της στο διεθνές περιβάλλον¹³.

Ακόμα και ο Simon Anholt, εμπνευστής της ιδέας του nation branding, που θεωρούσε τη δημόσια διπλωματία υποπεδίο και συστατικό στοιχείο του nation branding και τη συνέδεε με την προβολή της κυβερνητικής πολιτικής σε ξένα κοινά στα πλαίσια των δημοσιών υποθέσεων, αναθεώρησε την άποψη του και σημείωσε την ιδιαίτερη σημασία της στην διαχείριση της εθνικής ταυτότητας μιας χώρας¹⁴.

---

¹¹ Ibid

¹²http://uscpublicdiplomacy.com/index.php/newsroom/pdblog_detail/070215_public_diplomacy_and_branding_a_clarification/

¹³Jan Melissen, op. cit. σελ. 24

¹⁴http://uscpublicdiplomacy.com/index.php/newsroom/pdblog_detail/070215_public_diplomacy_and_branding_a_clarification/

Όπως χαρακτηριστικά σημειώνει, η δημόσια διπλωματία, μόνο όταν λειτουργεί με την πλήρη υποστήριξη όλων των εθνικών φορέων και σε συνδυασμό με την αποτελεσματική πρακτική του nation branding, έχει μια πραγματική ευκαιρία να επηρεάσει την εικόνα μιας χώρας και να την μετατρέψει σε ανταγωνιστικό της πλεονέκτημα, διαφορετικά περιορίζεται σε μια αδύναμη και περιορισμένη επίδραση στα πλαίσια απλών κυβερνητικών πολιτικών¹⁵.

Κλείνοντας αυτό το πρώτο κεφάλαιο και συμπερασματικά, διαπιστώνουμε ότι τα κράτη, ως οντότητες που διαχειρίζονται συμφέροντα, χρησιμοποιούν όλα τα «όπλα» που διαθέτουν είτε πραγματικά, είτε δυνητικά, είτε υλικά ή άυλα για να αποκτήσουν μια θετική εικόνα και ένα καλό όνομα, κάτι που θα τους εξασφαλίσει εν τέλει μεγαλύτερη πολιτική, διπλωματική και οικονομική ισχύ.

Η στρατηγική του nation branding έρχεται να προστεθεί σε αυτά ακριβώς τα «όπλα» που μπορεί να χρησιμοποιήσει ένα κράτος για να ενδυναμώσει και να εδραιώσει τη διεθνή του παρουσία και υπόσταση, ενώ ταυτόχρονα ως διαδικασία διαφοροποιείται από την παραδοσιακή διπλωματία και την «υψηλή» πολιτική.

Πιο συγκεκριμένα, το nation branding ως στρατηγική επικοινωνίας λειτουργεί πλαγίως και στοχεύει έμμεσα στη διαμόρφωση ευνοϊκών συσχετισμών εξουσίας και ισχύος, παρά άμεσα και ευθύγραμμα. Χρησιμοποιεί την ήπια ισχύ (soft power) για να δημιουργήσει στο κοινό θετικές συναισθηματικές προδιαθέσεις και προσδέσεις απέναντι στο κράτος-αντικείμενο και δεν χρησιμοποιεί την πίεση, την εξουσία ή τον εκφοβισμό για να πετύχει το σκοπό του αλλά το συναίσθημα, τη συμπάθεια, την έλξη και τη σαγήνη.

Η επανάσταση στις τηλεπικοινωνίες, η είσοδος μας στην εποχή των media (media age) και οι συνθήκες παγκοσμιοποίησης καθιστούν την εφαρμογή της στρατηγικής του nation branding λιγότερο επίπονη και χρονοβόρα διαδικασία απ' ό τι στο παρελθόν, χωρίς βέβαια αυτό να αναιρεί το γεγονός ότι πρόκειται για μια εξαιρετικά σύνθετη, χρονοβόρα και κοστοβόρα διαδικασία. Παράλληλα, το γεγονός, ότι η εθνική ταυτότητα, η φήμη ή η εικόνα μιας χώρας βασίζονται ως τρόπος πρόσληψης από την πλευρά του κοινού σε στερεότυπα, κλισέ, παρανοήσεις, άγνοια, μισές αλήθειες, φημολογία και προκαταλήψεις, οριοθετεί μια ακόμα παράμετρο

---

¹⁵ Simon Anholt, *Competitive identity*, New York, Palgrave Macmillan, 2007, σελ. 14-15

δυσκολίας και σκιαγραφεί το ρεαλιστικό πλαίσιο μέσα στο οποίο καλείται να λειτουργήσει η στρατηγική του nation branding για να επιτύχει τους στόχους και τους σκοπούς της. Το κεφάλαιο που θα ακολουθήσει θα προσπαθήσει να δώσει απαντήσεις σε αυτά τα ζητήματα και να δια φωτίσει περαιτέρω πτυχές της στρατηγικής του nation branding.

B' ΜΕΡΟΣ

Περιοριστολογική Μελέτη ΗΠΑ

B. 1 Ανάλυση Αμερικανικής Εξωτερικής Πολιτικής

Σε δημοκρατικά κράτη όπως οι Η.Π.Α., η εξωτερική πολιτική δεν είναι υπόθεση ενός ατόμου ή μιας μικρής ομάδας. Αντιθέτως, συνίσταται σε μια πολύπλοκη διαδικασία η οποία εκτυλίσσεται κυρίως σε ιδεολογικό επίπεδο και διέρχεται μέσα από διάφορα επίπεδα της αμερικανικής πολιτικής ζωής, τα οποία συχνά ασκούν επιρροή σε αυτήν, άλλα μικρότερη και άλλα μεγαλύτερη.

Η ανάλυση της διαδικασίας αυτής βοηθά να γίνουν κατανοητοί οι μηχανισμοί διαμόρφωσης αντιλήψεων των αμερικανικών ελίτ αλλά και της κοινωνίας στο σύνολό της, ωθώντας παράλληλα στην εξαγωγή συμπερασμάτων για τις αντιλήψεις εκείνες που σχηματοποιούν την εικόνα του έξω κόσμου στις Η.Π.Α.

Η αμερικανική εξωτερική πολιτική έχει τύχει έντονης μελέτης και έχουν εκπονηθεί πάμπολλες αναλύσεις σχετικά με αυτήν, γεγονός το οποίο δεν είναι τυχαίο. Στις ΗΠΑ λαμβάνονται αποφάσεις η επιρροή των οποίων εκτείνεται πολύ πέραν των συνόρων της, ασκώντας παράλληλα διαμορφωτική επίδραση στο διεθνές σύστημα¹⁶.

Άλλωστε, ο εικοστός αιώνας και τα πρώτα χρόνια του εικοστού πρώτου ανήκουν στις Η.Π.Α., την ισχυρότερη δύναμη του συστήματος. Στην εξωτερική πολιτική αντικατοπτρίζονται τα ζωτικά εθνικά συμφέροντα των κρατών, αφού η πρώτη αποτελεί την ενσάρκωση των προσπαθειών εξυπηρέτησης των δεύτερων με πολιτικά και διπλωματικά μέσα.

---

¹⁶ Κίσιντζερ, Χ.(1995), *Διπλωματία*, Αθήνα: Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη

Σήμερα η εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ, σχετίζεται με το ρόλο της στο διεθνές σύστημα, τα εθνικά της συμφέροντα και τα οφέλη που αυτή αποκομίζει από την πρωτοκαθεδρία της, οι δυνατότητες και οι προθέσεις ενδεχόμενων μελλοντικών ανταγωνιστών όπως η Κίνα, η Ρωσία και η Ενωμένη Ευρώπη¹⁷.

Η αρχική θέση και φιλοσοφία σε σχέση με την αμερικανική εξωτερική πολιτική, ανήκει στο διακεκριμένο αναλυτή της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής Henry Kissinger. Ο τελευταίος στο βιβλίο του *Διπλωματία* παρατηρεί στην εξωτερική πολιτική των Η.Π.Α. δύο κυρίαρχες τάσεις, οι οποίες διαμορφώθηκαν στις αρχές του 20^{ου} αιώνα και οι οποίες μέχρι και σήμερα καθορίζουν τις εκροές εξωτερικής πολιτικής.

Οι τάσεις αυτές και η διαχωριστική τους τομή οφείλονται σε δύο κορυφαίες πολιτικές προσωπικότητες της αμερικανικής ιστορίας. Πρόκειται για τους πρώην προέδρους Theodore Roosevelt και Woodrow Wilson.

Σε μια εποχή κατά την οποία η παρέμβαση των Η.Π.Α. στη διεθνή πολιτική θεωρήθηκε επιβεβλημένη λόγω των ηγεμονικών αξιώσεων των δυνάμεων της Κεντρικής Ευρώπης (τέλη 19^{ου} -αρχές 20^{ου} αιώνα), η βασική διαφορά μεταξύ των δύο εντοπίζεται στα κριτήρια βάσει των οποίων θα έπρεπε να εξέλθουν οι Η.Π.Α. από τον απομονωτισμό.

Μέχρι τότε ουδετερότητα των Η.Π.Α. σε σχέση με τις ενδοευρωπαϊκές αντιπαραθέσεις αποτελούσε συνειδητή επιλογή, ρυθμιστικοί παράγοντες της οποίας υπήρξαν τόσο οι ηθικές διακηρύξεις των Πατέρων της Αμερικανικής Επανάστασης, βάσει των οποίων η διπλωματία ενός κράτους θα πρέπει να καθοδηγείται από ηθικές αρχές, καλοσύνη και αγαθοεργία, όσο και το δόγμα Μονρόε και η λογική των δύο ημισφαιρίων¹⁸.

Κατά τον Roosevelt η σημασία του διεθνούς ρόλου των Η.Π.Α. επιβαλλόταν από το εθνικό συμφέρον. Θεωρούσε αδιανόητη τη μη συμμετοχή των Η.Π.Α. στη διεθνή ισορροπία δυνάμεων. Χωρίς να απορρίπτει τον «τροχιοδεικτικό» ρόλο των Η.Π.Α. ως δημοκρατίας-μοντέλο το οποίο θα έπρεπε να μιμηθούν τα υπόλοιπα κράτη

---

¹⁷ Ήφαιστος Π.,(1995), *Αμερικανική Εξωτερική Πολιτική. Από την «Ιδεαλιστική Αθωότητα» στο «Πεπρωμένο του Έθνους»*, Οδυσσεάς, σ.σ. 204-259

¹⁸ Κίσιντζερ, Χ.(1995),*Διπλωματία*, Αθήνα: Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη

του κόσμου (αντίληψη που πήγαζε από το περίφημο «Πεπρωμένο του Έθνους» και την ιδεαλιστική θωράκιση της επέκτασης των Η.Π.Α. σε ολόκληρη τη Βόρειο Αμερική), θεωρούσε ότι πλέον η ισχύς της χώρας της έδινε το δικαίωμα μιας φωνής στα καθημερινά ζητήματα, χωρίς να απαιτείται η μετατροπή όλων των χωρών του κόσμου σε δημοκρατίες.

Απέριπτε δε τη διαφορετικότητα των Η.Π.Α. και υποστήριζε ότι ήταν μια δύναμη σαν όλες τις άλλες, χωρίς μεταφυσικά χαρακτηριστικά που τη διαφοροποιούσαν. Σημαντική σύλληψη του Roosevelt υπήρξε αυτή των σφαιρών επιρροής, οι οποίες βασιζόμενες στον κανόνα της ισχύος άφηναν τον έλεγχο μεγάλων εκτάσεων της γης σε συγκεκριμένες δυνάμεις, π.χ. στις Η.Π.Α. το Δυτικό Ημισφαίριο, ή στη Μεγάλη Βρετανία την Ινδία.

Οι αντιλήψεις αυτές οδήγησαν σταδιακά τον Roosevelt στο συμπέρασμα ότι η Γερμανία αποτελούσε απειλή για την ευρωπαϊκή ισορροπία, συνδέοντας τα εθνικά συμφέροντα των Η.Π.Α. με αυτά της Γαλλίας και της Μεγάλης Βρετανίας¹⁹.

Θεωρούσε δε το βρετανικό θαλάσσιο έλεγχο του Ατλαντικού πολύ ασφαλές από μια ενδεχόμενη γερμανική ηγεμονία. Έχοντας όμως χάσει τις εκλογές του 1912 από τον Wilson, δεν ήταν πλέον σε θέση να μετουσιώσει σε πολιτική πράξη τις αντιλήψεις του για το διεθνές σύστημα.

Αντιλαμβανόταν ότι δεν ήταν εύκολο να πείσει τον αμερικανικό λαό για την ορθότητα των απόψεών του, λόγω της μέχρι τότε επικράτησης ιδεαλιστικών εισροών και ηθικολογικού περιεχομένου διατυπώσεων για το διεθνή ρόλο των Η.Π.Α.

Σε κάθε περίπτωση πάντως, όπως υποστηρίζει ο Kissinger, κανένας άλλος πρόεδρος δεν καθόρισε με τόση σαφήνεια τον παγκόσμιο ρόλο της Αμερικής σε σχέση με το εθνικό συμφέρον, ούτε ταύτισε τα εθνικά συμφέροντα τόσο απόλυτα με την ισορροπία των δυνάμεων.

---

¹⁹ Ήφαιστος Π.,(1995), *Αμερικανική Εξωτερική Πολιτική. Από την «Ιδεαλιστική Αθωότητα» στο «Πεπρωμένο του Έθνους»*, Οδυσσέας, σ.σ. 325

Από την άλλη, ο Wilson υπήρξε ένθερμος υποστηρικτής της αμερικανικής μοναδικότητας, η οποία οφείλεται στην εφαρμογή και τη διάδοση των κανόνων της ελευθερίας. Αντί της ισορροπίας δυνάμεων και της εθνικής αυτοεπιβεβαίωσης, ο Wilson πρότασε το οικουμενικό δίκαιο και την εθνική αξιοπιστία. Έχοντας απορρίψει την πολιτική της ισχύος και διαθέτοντας το χάρισμα να συγκινεί τον αμερικανικό λαό, πίστευε ότι η ενστικτώδης ροπή της Αμερικής προς τον απομονωτισμό μπορούσε να καταπολεμηθεί μόνο με μια έκκληση στην πεποίθησή της ότι η φύση των ιδεωδών της ήταν μοναδική.

Έχοντας πρώτα πασχίσει για να πείσει ότι η κυβέρνησή του ήταν προσηλωμένη στην ειρήνη και την ουδετερότητα, αρνούμενος παράλληλα την ύπαρξη οποιουδήποτε εθνικού συμφέροντος, οδήγησε τελικά τις μέχρι τότε αυτόβουλα απομονωμένες Η.Π.Α. στον πόλεμο. Το γεγονός πάντως ότι οι Η.Π.Α. οδηγήθηκαν τελικά από τον Wilson στον πόλεμο αποτελεί παράδοξο, γεγονός το οποίο τονίζεται από τις αντιφατικές επικλήσεις σε αρχές και αξίες, στις οποίες αναγκάστηκε να καταφύγει ο πρόεδρος για να δικαιολογήσει την απόφασή του.

Αξιίζει δε να αναφερθεί ότι οι αντιλήψεις του για τον πόλεμο και τη διεθνή πραγματικότητα και η αφοσίωσή του στην ειρήνη, την ηθική και την ελευθερία δοκιμάζονται και από το γεγονός ότι δε δίστασε να αποστείλει ναυτικές δυνάμεις για την επιβολή της θέλησής του στην Αϊτή, τον Άγιο Δομίνικο και το Μεξικό²⁰.

Σε κάθε περίπτωση όμως, παρά την ασυμβατότητα των αρχών του Wilson με τις πραγματικότητες του διεθνούς συστήματος, οι αρχές αυτές άσκησαν έντονη επιρροή σε αρκετές από τις μετέπειτα προεδρίες των Η.Π.Α. μέχρι και τις μέρες μας. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει και ο Kissinger, κανένα άλλο έθνος δεν έχει διεκδικήσει ποτέ την ηγεσία του κόσμου με βάση τον αλτρουϊσμό του. Όλα τα άλλα έθνη προσπαθούσαν πάντοτε να κρίνονται από τη συμβατότητα των εθνικών συμφερόντων με εκείνα των κοινωνιών. Κι' όμως, από τον Woodrow Wilson μέχρι και τον George Bush, οι Αμερικανοί πρόεδροι επικαλούνταν την ανιδιοτέλεια της πατρίδας τους σαν κύριο γνώρισμα του ηγετικού της ρόλου²¹.

---

²⁰ Russell, M. W.,(2002), *Special Providence. American Foreign Policy and How it Changed the World*,New York: Routledge

²¹ Russell, M. W.,(2002), *Special Providence. American Foreign Policy and How it Changed the World*,New York: Routledge

Η εισροή του ιδεαλισμού στη διεθνή πολιτική μέσω των αρχών του Wilson και του υπερβολικά φιλόδοξου και εν τέλει παταγωδώς αποτυχημένου σχεδίου της Κοινωνίας των Εθνών σηματοδότησε την αρχή μιας νέας εποχής για τις διεθνείς σχέσεις τόσο σε πολιτικό, όσο και σε θεωρητικό επίπεδο.

Στο τέλος της ανάλυσής του ο Kissinger υποστηρίζει ότι ο τρόπος με τον οποίο ο Roosevelt αντιμετώπιζε τις διεθνείς σχέσεις πέθανε μαζί του και ότι καμία σημαντική σχολή αμερικανικής σκέψης σε θέματα εξωτερικής πολιτικής δεν τον έχει επικαλεστεί ποτέ. Αντίθετα, κάθε φορά που η Αμερική έχει βρεθεί αντιμέτωπη με το καθήκον της δημιουργίας μιας νέας παγκόσμιας τάξης, επιστρέφει στις προταγές του Wilson²².

Από την άλλη όμως, ο καθηγητής Παναγιώτης Ήφαιστος υποστηρίζει ότι οι πολιτικές θέσεις και η πολιτική ιδεολογία που εξέφρασαν και συσσώρευαν, στην κρίσιμη ιστορική στιγμή που ηγήθηκαν των Η.Π.Α., αποτελούν τις δύο επικοινωνούσες και αλληλοσυμπληρούμενες «δεξαμενές σκέψης και ιδεολογίας» από τις οποίες έκτοτε αντλούν οι γενεές πολιτικών ηγετών που τους διαδέχθηκαν στην εξουσία.

Δεν θα ήταν υπερβολή εάν υποστηριζόταν ότι σε κάθε Αμερικανό ηγέτη του 20^{ου} αιώνα υπάρχει ένας Roosevelt και ένας Wilson. Και οι δύο πίστευαν στον ηθικοπλαστικό ρόλο του αμερικανικού έθνους και στην ανάγκη διεθνούς τάξης, ο ένας όμως τα προωθούσε με το σπαθί και ο άλλος με ηθικά κηρύγματα. Σε κάθε περίπτωση, Roosevelt και Wilson αποτέλεσαν και αποτελούν θεμελιώδεις πηγές άντλησης ιδεών για τη διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής, ως επίσης και σημεία εκκίνησης κάθε είδους διαλόγου για το πώς γίνεται αντιληπτό το εθνικό συμφέρον των Η.Π.Α.

Η δεύτερη προσπάθεια κατηγοριοποίησης των διαφόρων τάσεων που συνδιαμορφώνουν την εξωτερική πολιτική των Η.Π.Α. ανήκει στο Walter Russell Mead. Στο βιβλίο του *Special Providence. American Foreign Policy and How it Changed the World*, ο Mead επιχειρεί μια πιο σύνθετη απεικόνιση του ιδεολογικού και

---

²² Ήφαιστος Π.,(1995), *Αμερικανική Εξωτερική Πολιτική. Από την «Ιδεαλιστική Αθωότητα» στο «Πεπρωμένο του Έθνους»*, Οδυσσεάς, σ.σ. 325

θεωρητικού πεδίου που αφορά στην αμερικανική εξωτερική πολιτική²³.

Συγκεκριμένα, αυξάνει τις τάσεις αυτές σε τέσσερις και τις ονομάζει σχολές. Σε σχέση με τον Kissinger δεν αναφέρεται σε τάση Roosevelt, αποδέχεται όμως την ύπαρξη σχολής Wilson. Πέραν από το Wilson υπάρχουν οι σχολές του Hamilton (στην οποία εντάσσει και το Roosevelt), του Jefferson και του Jackson.

Κατά το συγγραφέα αυτές οι σχολές έχουν βάθος στο χρόνο και αρχίζουν να σχηματίζονται αρκετά πρώιμα στην αμερικανική ιστορία, ενώ υποστηρίζει ότι αρκετές ιδέες και εναλλακτικές που παρουσιάζονται σε σύγχρονες συζητήσεις, θα έμοιαζαν οικείες σε Αμερικανούς πολιτικούς και στοχαστές διαμέσου της ιστορίας²⁴. Είναι δε αλληλοσυμπληρούμενες και αλληλεξαρτώμενες, ενώ στους περισσότερους Αμερικανούς απαντώνται στοιχεία από περισσότερες της μίας σχολές.

Πιο αναλυτικά, η χαμιλτονιανή σχολή εξωτερικής πολιτικής αντιλαμβάνεται ως κορυφαία υποχρέωση της αμερικανικής κυβέρνησης την προώθηση των αμερικανικών ιδιωτικών συμφερόντων (εμπορικών και επενδυτικών) εντός και εκτός των εθνικών συνόρων. Ιδιαίτερη έμφαση δίδεται στην ελεύθερη ναυσιπλοΐα και αεροπλοΐα, με στόχο την απρόσκοπτη διακίνηση των αμερικανικών προϊόντων και την εξάπλωση των αμερικανικών επενδύσεων σε ολόκληρο τον κόσμο.

Ως παράδειγμα συμπεριφοράς υπαγορευόμενης από τον χαμιλτονιανό τρόπο σκέψης μπορεί να αναφερθεί η είσοδος των Η.Π.Α στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο μετά τη βύθιση του πλοίου Λουζιτάνια από τους Γερμανούς, ως επίσης και η αποστολή του 7^{ου} αμερικανικού στόλου στα ανοικτά της Ταϊβάν του 1996, με σκοπό την παρεμπόδιση οποιασδήποτε προσπάθειας της Κίνας να εκβιάσει την Ταϊβάν μέσω της παρεμπόδισης της ναυσιπλοΐας²⁵.

---

²³ Αρβανιτόπουλος, Κ., *Η Αμερικανική Εξωτερική Πολιτική Μετά τον Ψυχρό Πόλεμο. Ιδεολογικά Ρεύματα*, Σταμούλης

²⁴ Παπασωτηρίου, Χ., *Αμερικάνικο Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική: 1945-2002*, Σταμούλης, σ. 392

²⁵ Walter R.M., (2008), *Special Providence. American Foreign Policy and How it Changed the World*, op. cit, pp. 87-88

Επίσης η εν λόγω σχολή αντιτίθεται στον απομονωτισμό και υποστηρίζει τη συμμετοχή των Η.Π.Α στα διεθνή δρώμενα για την προάσπιση των αμερικανικών οικονομικών συμφερόντων ανά τον κόσμο είτε μέσω της πολυμερούς διπλωματίας, είτε μέσω της δημιουργίας ενός θεσμικού πλαισίου που να αντανακλά τη δεσπόζουσα θέση των Η.Π.Α. στην παγκόσμια οικονομία και να προωθεί τα αμερικανικά οικονομικά συμφέροντα²⁶.

Τέλος, οι χαμιλτονιανοί υποστηρίζουν τη στενή συνεργασία με τη Βρετανία ως σημαντικό μέσον εξυπηρέτησης των αμερικανικών συμφερόντων, ενώ είχαν υποστηρίξει έντονα την ανάληψη της διαδοχής της βρετανικής αυτοκρατορίας από τις Η.Π.Α.

Μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, η χαμιλτονιανή σχολή υπήρξε η βασική μήτρα από την οποία προέκυψε ο αμερικανικός ρεαλισμός. Σε μια εποχή κατά την οποία προέκυπταν αρκετά συχνά ζητήματα που σχετιζόνταν με το διεθνή παρεμβατισμό και τις πολυμερείς δεσμεύσεις των Η.Π.Α., οι ρεαλιστές δεν τα απέρριπταν, εάν και εφ' όσον αυτά εξυπηρετούσαν τα εθνικά συμφέροντα των Η.Π.Α. και τη διατήρηση των περιφερειακών ισοζυγίων.

Η ουίλσονιανή σχολή, βασισμένη στις αρχές του προέδρου Wilson όπως τις περιγράψαμε πιο πάνω, περιλαμβάνει αυτούς που θεωρούν ότι οι Η.Π.Α. βαρύνονται τόσο από ηθικό όσο και από πρακτικό καθήκον να διαδώσουν τις αξίες τους στον κόσμο.

Αν και η σχολή αυτή πήρε το όνομά της από τον ομώνυμο πρόεδρο της περιόδου του Α' Παγκοσμίου Πολέμου, ο Mead αναφέρει χαρακτηριστικά ότι ουίλσονιανοί υπήρξαν πολύ πριν τη γέννηση του Wilson. Απλώς ο εν λόγω πρόεδρος ενσάρκωσε στην πολιτική του τις διακηρύξεις και τις ιδέες πολλών σημαντικών προσωπικοτήτων της ιστορίας των Η.Π.Α.

Η σχολή αυτή, σε αντίθεση με τη χαμιλτονιανή, αναλώνεται περισσότερο σε νομικής και ηθικής παρά οικονομικής φύσεως ζητήματα, προτάσσοντας το αμερικανικό μοντέλο εσωτερικής διακυβέρνησης και εξωτερικής πολιτικής ως παράδειγμα προς μίμηση για όλα τα κράτη του κόσμου.

---

²⁶ Kennan G. F.,(2008), *The Sources of Soviet Conduct*, Foreign Affairs, July

Η τρίτη σχολή κατά το Mead είναι η τζεφερσονιανή και έχει παρουσιάσει σε αρκετές περιπτώσεις αντιτιθέμενες απόψεις με την αντίστοιχη χαμιλτονιανή. Για τους τζεφερσονιανούς το πλέον ζωτικό συμφέρον για τις Η.Π.Α. είναι η διατήρηση της αμερικανικής δημοκρατίας στα πλαίσια ενός επικίνδυνου κόσμου.

Αναζητούν πάντοτε μεθόδους για την υπεράσπιση της αμερικανικής ανεξαρτησίας με το μικρότερο δυνατό κόστος, ενώ παράλληλα αντιτίθενται σε προσπάθειες επιβολής των αμερικανικών αξιών σε άλλα κράτη. Ένα πολύ χαρακτηριστικό παράδειγμα σκέψης στα πλαίσια της σχολής αυτής υπήρξε το δόγμα Kennan, το οποίο διατυπώθηκε από τον ομόνυμο διακεκριμένο διπλωμάτη αμέσως μετά τη λήξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και αφορούσε την ανάσχεση της σοβιετικής απειλής με τη χρήση κυρίως διπλωματικών και οικονομικών μέσων, αποφεύγοντας την είσοδο στο φαύλο κύκλο της κούρσας εξοπλισμών²⁷.

Τέλος, μια τέταρτη σχολή, η τζακσονιανή, αντιπροσωπεύει μια έντονα λαϊκίστικη και εθνικιστική πολιτική κουλτούρα με αναφορές στην τιμή, την ανεξαρτησία, το θάρρος και τη στρατιωτική περηφάνια. Σε αυτή τη σχολή σκέψης ανήκουν κυρίως στρατηγοί του Β' Παγκοσμίου Πολέμου όπως οι Patton και McArthur. Μονάδα μέτρησης της τζακσονιανής επιρροής στην αμερικανική πολιτική αποτελεί ο βαθμός στον οποίο επιτυχημένοι στρατηγοί μετατρέπονται σε περιδεείς πολιτικές φυσιογνωμίες.

Γενικά, η σχολή αυτή, οι συμπεριφορές και οι ιδέες της έπαιξαν και παίζουν σημαντικό ρόλο στη συζήτηση που αφορά στην αμερικανική εξωτερική πολιτική. Οι αρχές του νέου τζακσονισμού είναι η αυτοβοήθεια στην κοινωνική πρόοδο και ανέλιξη, η ισότητα, ο ατομικισμός, το επιχειρηματικό πνεύμα και το θάρρος.

Οι αξίες αυτές συνέβαλαν στην επιτυχία προέδρων όπως ο Nixon και ο Regan³⁶. Μεταψυχροπολεμικά ο τζακσονισμός στράφηκε προς το νεοαπομονωτισμό και την απεμπλοκή των Η.Π.Α. από τις πολυμερείς τους δεσμεύσεις, υποστηρίζοντας την υπεράσπιση των αμερικανικών εθνικών συμφερόντων με μονομερή μέσα²⁸.

---

²⁷ Αρβανιτόπουλος, Κ., *Η Αμερικανική Εξωτερική Πολιτική Μετά τον Ψυχρό Πόλεμο. Ιδεολογικά Ρεύματα*, Σταμούλης

²⁸ Walter R.M., (2008), *Special Providence. American Foreign Policy and How it Changed the World*, op. cit, pp. 87-88

Γενικά ο Mead υποστηρίζει ότι οι σχολές αυτές δεν είναι μονολιθικές και αποκλειστικές, ούτε στατικές. Αντίθετα, παρουσιάζουν εσωτερικές διαφοροποιήσεις, ενώ εξελίσσονται και προσαρμόζονται αναλόγως της εποχής.

Επίσης, αναμειγνύονται και αλληλοεπηρεάζονται. Προσφέρουν όμως ένα πολύ χρήσιμο εργαλείο για την κατανόηση των εσωτερικών διεργασιών που οδηγούν στο τελικό προϊόν που λέγεται αμερικανική εξωτερική πολιτική, ως επίσης και για την κατανόηση των «οπτικών φακών» μέσω των οποίων οι αμερικανικές πολιτικές ελίτ αντιλαμβάνονται τον έξω κόσμο.

Κατά το Mead, η μελέτη της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής με αυτό τον τρόπο βοηθά στην κατανόηση και, περιστασιακά, στην πρόβλεψη των αντιδράσεων των Αμερικανών πολιτικών και της κοινής γνώμης στις μεταβαλλόμενες διεθνείς συνθήκες. Μεταψυχροπολεμικά, η αμερικανική εξωτερική πολιτική και ειδικότερα η αμερικανική στάση απέναντι στην Ε.Ε. δέχεται διαδοχικά τις επιδράσεις δύο συνδυασμών των πιο πάνω σχολών σκέψης. Από το 1989 μέχρι και το 2000, κατά τη διάρκεια των διακυβερνήσεων George Bush πατρός και Bill Clinton, είναι εμφανείς οι επιρροές του Ουίλσονισμού και του Χαμίλτονισμού, μέσω του φιλελεύθερου διεθνισμού/ιδεαλισμού των δύο προέδρων και της πρόθεσής τους για τη δημιουργία μιας «νέας παγκόσμιας τάξης», φιλικής προς τα αμερικανικά εθνικά συμφέροντα.

Αντίθετα, από το 2000 και μετά, χρονιά κατά την οποία εξελέγη πρόεδρος ο George Bush υιός, τη σκυτάλη πήρε η συμμαχία μεταξύ τζακσονιανών και τζεφερσονιανών, με εμφανώς πιο ισχυρούς τους πρώτους, χωρίς όμως να έχει ελαττωθεί η προσήλωση των κυβερνώντων στην παραδοσιακή ουίλσονιανή αρχή της διάδοσης των αμερικανικών αξιών στο εξωτερικό.

B. 2 Soft Power στην Αμερικανική εξωτερική πολιτική

Η ήπια ισχύς μιας χώρας βασίζεται κυρίως σε τρεις πηγές: την κουλτούρα της, τις πολιτικές αξίες της (όταν λειτουργεί σύμφωνα με αυτές στο εσωτερικό και το εξωτερικό) και την εξωτερική πολιτική της. Σχετικά με τη κουλτούρα, οι επικριτές της τη διαχωρίζουν συχνά ανάμεσα σε υψηλή και λαϊκή κουλτούρα. Η αμερικανική υψηλή κουλτούρα παράγει σημαντική ήπια ισχύ για τις Ηνωμένες Πολιτείες.

Οι ακαδημαϊκές και επιστημονικές ανταλλαγές διαδραμάτισαν ένα σημαντικό ρόλο στην ενίσχυση της αμερικανικής ήπιας ισχύος. Η έλξη και η ήπια ισχύς που προέκυψαν από τις πολιτιστικές επαφές μεταξύ των ελίτ των δύο χωρών αποτέλεσαν σημαντική συμβολή στην επίτευξη των αμερικανικών πολιτικών στόχων.

Αλλά και η έλξη της λαϊκής κουλτούρας βοήθησε τις ΗΠΑ να επιτύχουν σημαντικούς στόχους στην εξωτερική πολιτική τους όπως η νίκη στο Ψυχρό πόλεμο ή η δημοκρατική ανοικοδόμηση της Ευρώπης μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο πόλεμο.

Η λαϊκή κουλτούρα, επειδή δεν βρίσκεται υπό άμεσο κυβερνητικό έλεγχο, δεν παράγει πάντα τα ακριβή πολιτικά αποτελέσματα που ίσως να επιθυμεί η κυβέρνηση. Μπορεί να έχει αντιφατικές επιπτώσεις σε διαφορετικές ομάδες μέσα στην ίδια χώρα. Δεν προσφέρει μια ομοιόμορφη πηγή ήπιας ισχύος καθώς οι πηγές της λαϊκής κουλτούρας που μπορούν να παράγουν αμερικανική ήπια ισχύ είναι σημαντικές αλλά δεν είναι καθόλου στατικές. Όσον αφορά τις πολιτικές αξίες ως πηγή ήπιας ισχύος, πολιτικές αξίες όπως η δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα μπορεί να είναι ισχυρές πηγές έλξης αλλά δεν αρκεί μόνο η επίκλησή τους.

Ο θαυμασμός στις αμερικανικές αξίες δε σημαίνει ότι οι άλλοι θέλουν να μιμηθούν όλα όσα εφαρμόζουν οι Αμερικανοί. Ο τρόπος με τον οποίο συμπεριφέρεται η Αμερική στο εσωτερικό της μπορεί να βελτιώνει την εικόνα της και να ενισχύει τη νομιμότητά της, κι αυτό μπορεί με τη σειρά του, να συμβάλλει στην επίτευξη των στόχων της εξωτερικής πολιτικής της.

Μένει να καταδειχτεί σήμερα πόσο πραγματική ή διαρκής θα είναι μια τέτοια βλάβη για την ικανότητα της Αμερικής να εξασφαλίσει από άλλες χώρες τα αποτελέσματα που θέλει. Η θελκτικότητα των ΗΠΑ εξαρτάται επίσης από την ουσία, τη τακτική και τον τρόπο άσκησης της εξωτερικής πολιτικής.

Πολιτικές βασισμένες σε ευρύτατα περιεκτικούς και διορατικούς ορισμούς του εθνικού συμφέροντος είναι ευκολότερο να καταστούν ελκυστικές σε άλλους απ' όσο πολιτικές που βασίζονται σε περιορισμένες και κοντόφθαλμες προοπτικές.

Οι πολιτικές που εκφράζουν σημαντικές αξίες είναι πιθανότερο να είναι ελκυστικές όταν οι αξίες αυτές είναι ευρύτερα αποδεκτές. Η ταπεινότητα είναι ένας σημαντικός παράγοντας στον τρόπο άσκησης της εξωτερικής πολιτικής. Μια και ο πυρήνας της ήπιας ισχύος είναι η έλξη που βασίζεται στην αποδοχή κοινών αξιών και τη διάθεση ή το καθήκον των άλλων να συμβάλλουν σε πολιτικές συνεπείς με εκείνες τις κοινές αξίες, πιθανότερο είναι να παράγουν ήπια ισχύ οι πολυμερείς διαβουλεύσεις και όχι μια απλή μονομερής διακήρυξη αξιών.

Η αμερικανική κοινή γνώμη έχει υποστηρίξει την ανάμιξη των ΗΠΑ σε πολυμερείς οργανισμούς και έχει εκτιμήσει τη νομιμότητα που προσέδωσε η συμμετοχή αυτή στην αμερικανική εξωτερική πολιτική. Με τη πάροδο των χρόνων, αυτές οι τρεις πηγές έχουν παραγάγει συχνά ήπια ισχύ. Και οι τρεις πηγές είναι σημαντικές αλλά η ουσία και ο τρόπος άσκησης της πολιτικής είναι οι περισσότεροι ευμετάβλητες και υποκείμενες στον κυβερνητικό έλεγχο.

Σε κάθε περίπτωση έχει διαπιστώσει ότι η ήπια ισχύς δεν είναι στατική καθώς η αποτελεσματικότητα της κάθε πηγής ισχύος εξαρτάται από το περιβάλλον. Η κυβερνητική πολιτική στο εσωτερικό και το εξωτερικό είναι μια ενδεχόμενη πηγή ήπιας ισχύος.

Η κυβερνητική πολιτική μπορεί να ενισχύσει ή να σπαταλήσει την ήπια ισχύ μιας χώρας. Οι αξίες τις οποίες υπερασπίζεται μια κυβέρνηση με τη συμπεριφορά της στο εσωτερικό, στους διεθνείς οργανισμούς και στην εξωτερική πολιτική (προαγωγή της ειρήνης και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων επηρεάζουν έντονα τις προτιμήσεις των άλλων. Αλλά η ήπια ισχύς δεν ανήκει στην κυβέρνηση στο βαθμό που ανήκει η σκληρή ισχύς.

B. 3 Δείκτες ανάλυσης και εφαρμογή του soft power

Ο αντιαμερικανισμός έχει αυξηθεί τα τελευταία χρόνια. Μια ευρύτατα διαδεδομένη και κυρίαρχη άποψη είναι ότι οι ΗΠΑ είναι μια κλασικά ιμπεριαλιστική δύναμη. Ο Μπους προχώρησε σε πόλεμο έχοντας αποτύχει να οργανώσει έναν ευρύτερο στρατιωτικό συνασπισμό ή να εξασφαλίσει την εξουσιοδότηση των Ηνωμένων Εθνών.

Αυτό είχε δυο άμεσες συνέπειες την ενίσχυση του αντιαμερικανισμού και την άνοδο της τρομοκρατικής στρατολόγησης και την αύξηση του κόστους που πρέπει να καταβάλουν οι ΗΠΑ για τη διεξαγωγή του πολέμου και την ανοικοδόμηση της χώρας.

Οι δημοσκοπήσεις στην Ευρώπη μετά τον πόλεμο του Ιράκ έδειχναν ότι ο τρόπος με τον οποίο συμπεριφέρονταν οι ΗΠΑ στο θέμα του πολέμου είχε διαλύσει το κύμα συμπάθειας και υποστήριξης που είχε προκληθεί από τα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου. Είναι ακόμη πρόωρο να εκτιμηθεί αν τα οφέλη από το πόλεμο στο Ιράκ στον τομέα της σκληρής ισχύος θα υπερβούν μακροπρόθεσμα τις απώλειες σε ήπια ισχύ, αλλά ο πόλεμος πρόσφερε μια ιδανική περίπτωση μελέτης της αλληλεπίδρασης των δύο μορφών ισχύος.

Οι ΗΠΑ υπήρξαν αντιδημοφιλείς και στο παρελθόν, αλλά κατάφεραν να το ξεπεράσουν. Δεν χρειάζονται μόνιμους συμμάχους και θεσμούς. Μπορούν πάντα να διαλέγουν ένα συνασπισμό προθύμων να συνεργαστούν μαζί τους όταν χρειάζεται να το κάνουν. Μερικές από τις μονομερείς κινήσεις που πραγματοποιήθηκαν μετά την 11^η Σεπτεμβρίου προκλήθηκαν από φόβο.

Αλλά οι ΗΠΑ δεν μπορούν να ανταποκριθούν στην νέα απειλή που αναγνωρίζεται στη στρατηγική εθνικής ασφάλειας χωρίς την συνεργασία άλλων χωρών. Όταν αδιαφορούμε για τη σημασία της θελκτικότητάς μας στις άλλες χώρες, πληρώνουμε ένα κόστος.

Οι συνέταιροι της Αμερικής συνεργάζονται μαζί της εν μέρει από ιδιοτέλεια αλλά η ελκυστικότητα της αμερικανικής πολιτικής μπορεί και επηρεάζει το βαθμό συνεργασίας τους. Εξίσου σημαντικό είναι ότι η σημερινή πάλη εναντίον της ισλαμικής τρομοκρατίας δεν είναι μια σύγκρουση πολιτισμών αλλά ένας ανταγωνισμός του όποιου το αποτέλεσμα είναι στενά συνδεδεμένο με έναν εμφύλιο πόλεμο μεταξύ μετριοπαθών και εξτρεμιστών μέσα στον ισλαμικό πολιτισμό.

Οι ΗΠΑ και άλλες ανεπτυγμένες δημοκρατίες θα νικήσουν μόνο αν νικήσουν οι μετριοπαθείς μουσουλμάνοι και η ικανότητα να προσελκύσουν τους μετριοπαθείς είναι καθοριστική για τη νίκη. Σήμερα, πρέπει να χρησιμοποιηθεί αποτελεσματικότερα η δημόσια διπλωματία για να εξηγηθούν τα κοινά συμφέροντα.

Χρειάζεται μια καλύτερη στρατηγική για την αξιοποίηση της ήπιας ισχύος. Πρέπει να συνδυάζουμε σκληρή και ήπια ισχύ αν θέλουμε να ανταποκριθούμε στις νέες προκλήσεις. Οι Ηνωμένες Πολιτείες αύξησαν την αναπτυξιακή τους βοήθεια και τις προσπάθειές τους να πολεμήσουν το AIDS, επειδή αδύναμα κράτη όπως το Αφγανιστάν είναι σε θέση να αποτελούν εξίσου μεγάλο κίνδυνο για τα εθνικά συμφέροντά τους όσο τα ισχυρά κράτη.

Η νέα στρατηγική προκάλεσε επικρίσεις στο εσωτερικό και το εξωτερικό για τις φραστικές υπερβολές της σχετικά με προληπτικά στρατιωτικά πλήγματα και τη προβολή της αμερικανικής ανωτερότητας. Οι επικριτές υπογράμμισαν ότι η πρακτική του προληπτικού πλήγματος δεν είναι νέα, αλλά η μετατροπή της σε δόγμα εξασθενίζει τα διεθνή πρότυπα και ενθαρρύνει άλλες χώρες να εμπλακούν σε ριψοκίνδυνες ενέργειες.

Εκείνο που δεν έχουν καθορίσει ακόμα οι ΗΠΑ είναι ο τρόπος με τον οποίο θα προχωρήσουν στην εφαρμογή αυτής της νέας προσέγγισης. Τα έχουν καταφέρει καλύτερα στον προσδιορισμό των αποτελεσμάτων παρά στον προσδιορισμό των μέσων επίτευξής τους.

Σύμφωνα με τη στρατηγική εθνικής ασφάλειας, οι μεγαλύτερες απειλές τις οποίες αντιμετωπίζει ο αμερικανικός λαός είναι η υπερεθνική τρομοκρατία και τα όπλα μαζικής καταστροφής και ειδικότερα ο συνδυασμός τους. Ωστόσο η αντιμετώπιση της πρόκλησης απαιτεί τη συνεργασία και άλλων χωρών και η συνεργασία ενισχύεται από την ήπια ισχύ.

Η ανοικοδόμηση στο Ιράκ και η διατήρηση της ειρήνης σε ακυβέρνητα κράτη είναι πολύ περισσότερο πιθανό να επιτύχουν και να αποδειχτούν λιγότερο δαπανηρές αν επιχειρηθούν από κοινού με άλλους και δεν εμφανιστούν σαν αμερικανική αυτοκρατορική κατοχή. Ο αμερικανικός λαός δεν είναι προετοιμασμένος να αναλάβει εθνικές ανασυγκροτήσεις σε όλο τον κόσμο.

Οι Ηνωμένες Πολιτείες δεν είναι φυσικά μια αυτοκρατορία με τον τρόπο που αντιλαμβανόμαστε τις ευρωπαϊκές υπερπόντιες αυτοκρατορίες του 19^{ου} και του 20^{ου} αιώνα επειδή το βασικό στοιχείο ενός τέτοιου ιμπεριαλισμού ήταν ο άμεσος πολιτικός έλεγχος. Χρειάζεται ένας πολύ υψηλότερος βαθμός αναγκαστικού ελέγχου.

Η χωρίς προηγούμενο ισχύς των ΗΠΑ καθιστά πλέον δυνατό τον έλεγχο αυτό. Λόγω της ηγετικής θέσης τους στην πληροφοριακή επανάσταση και της προηγούμενης επένδυσής τους σε στρατιωτική ισχύ, οι Ηνωμένες Πολιτείες θα παραμείνουν πιθανόν η μοναδική πανίσχυρη χώρα του κόσμου κατά τον 21^ο αιώνα.

Πολλά από τα υπερεθνικά θέματα όπως η κλιματολογική αλλαγή, η εξάπλωση μεταδοτικών ασθενειών, η διεθνής εγκληματικότητα και η τρομοκρατία δε μπορούν ν' αντιμετωπιστούν μόνο με στρατιωτική ισχύ. Τα θέματα αυτά είναι πολυμερή και χρειάζεται συνεργασία για τη λύση τους. Ακόμα κι αν η μονομερής κατοχή και ο μετασχηματισμός αντιδημοκρατικών καθεστώτων στη Μέση Ανατολή και αλλού θα περιορίζαν μερικές από τις πηγές της υπερεθνικής τρομοκρατίας, το ερώτημα είναι αν η αμερικανική κοινή γνώμη θ ανεχθεί την κυβέρνησή της σ ένα αυτοκρατορικό ρόλο.

Η αμερικανική κοινή γνώμη εξακολουθεί να υποστηρίζει ότι τάσσεται υπέρ της πολυμερούς συνεργασίας και των σχέσεων με τα Ηνωμένα Έθνη. Οι Αμερικανοί θα πρέπει ν αποφύγουν την παραπλανητική αλληγορία της αυτοκρατορίας ως οδηγό για την εξωτερική πολιτική τους.

Η αυτοκρατορία δεν είναι η απάντηση που χρειαζόμαστε για να κατανοήσουμε και ν αντιμετωπίσουμε την εποχή της παγκόσμιας πληροφόρησης του 21^{ου} αιώνα.

B. 4 Public diplomacy και δημοκρατία

Το είδος αυτό χρησιμοποιείται ιδιαίτερα στα ολοκληρωτικά καθεστάτα, ενώ οι επικοινωνιακές του μέθοδοι απευθύνονται προς το εσωτερικό της χώρας, στους συμμάχους, στους «εχθρούς» και στους ουδέτερους. Η πολιτική προπαγάνδα είναι τόσο παλιά όσο και ο ίδιος ο άνθρωπος και οι επιδιώξεις της αρχίζουν από την προσπάθεια «συκοφαντήσεις» κάποιου πολιτικού προσώπου ή πολιτικού κόμματος και φτάνουν έως την καλλιέργεια πνεύματος απέχθειας απέναντι σε ένα ολόκληρο πολιτικό σύστημα.

Φανατικός υπέρμαχος της πολιτικής προπαγάνδας ήταν ο Άδολφος Χίτλερ, που έλεγε μάλιστα ότι: «...χάρη στην προπαγάνδα πήραμε την εξουσία. Αυτή μας επέτρεψε να τη διατηρήσουμε και αυτή θα μας δώσει τη δυνατότητα να κατακτήσουμε τον κόσμο».

Η προπαγάνδα είναι το τρομερότερο όπλο στα χέρια εκείνων που τη χρησιμοποιούν». Πρωτομάστορας, όμως, της πολιτικοϊδεολογικής προπαγάνδας ήταν ο Ιωσήφ Βησαριόνοβιτς Τζουγκασβίλι Στάλιν που υποστήριζε ότι: «...η προπαγάνδα που απευθύνεται στους πιο ταπεινούς δεν έχει μονάχα σκοπό να καθοδηγήσει σε μια κατεύθυνση, αλλά επίσης να τους οδηγήσει στη δράση, να υποκινήσει την πρωτοβουλία τους, να διεγείρει τη μαχητικότητά τους. Ζητώ τον έλεγχο όλων των ατόμων και των μέσων που μπορούν να έχουν σχέση με τη μορφοποίηση της κοινής γνώμης». Η Αμερική, επίσης, χρησιμοποίησε σε μεγάλο βαθμό την πολιτική προπαγάνδα στη διάρκεια του Α' και Β' Παγκοσμίου πολέμου, όταν με διάφορες επικοινωνιακές της ενέργειες προσπαθούσε να δημιουργήσει στους στρατιώτες της την εικόνα του «τέλειου και δίκαιου Αμερικάνου».

Η νεότερη προπαγάνδα χαρακτηρίζεται από σημαντική δύναμη μέσων (το σύνολο των μαζικών μέσων), αλλά και από το χειρισμό των ομάδων κι από την οργανωμένη προσωπική σχέση, με την εφαρμογή επιστημονικών μεθόδων (ή καλύτερα από τεχνικές που προέρχονται από γνώσεις που αποκτήθηκαν με την ψυχολογία, την ψυχοκοινωνιολογία, την κοινωνιολογία, την ψυχολογία σε βάθους και την ψυχανάλυση) και από τη διάρκεια (η νεότερη προπαγάνδα είναι μόνιμο φαινόμενο σ' όλες τις προοδευμένες κοινωνίες).

Ο στόχος της προπαγάνδας δεν είναι πια τόσο να μετατρέψει γνώμες και να επηρεάσει τις ιδέες, αλλά να πετύχει όσο πιο άμεσα κι όσο πιο γρήγορα μπορεί ενέργειες συμπυκνωμένες προσχωρήσεις. Η προπαγάνδα δε σκοπεύει σε ορθοδοξία, αλλά σε ορθοπραξία. Σ' αυτό ταυτίζεται με τη διαφήμιση, που σκοπεύει να πετύχει την πράξη της αγοράς.

Η διανοητική διαδικασία θεωρείται όλο και πιο πολύ ελιγμός. Το ιδανικό είναι να πετύχει την προσχώρηση και τη συμμετοχή στη δράση χωρίς σκέψη και συνειδητή απόφαση. Έτσι, η προπαγάνδα μπορεί να οριστεί ως το σύνολο των μεθόδων που χρησιμοποιεί μια οργανωμένη ομάδα με σκοπό να μετέχει ενεργητικά ή παθητικά στη δράση της, μια μάζα προσώπων που ενώνονται ψυχολογικά με ψυχολογικούς χειρισμούς και πλαισιώνονται από μια οργάνωση.

Τέτοια προπαγάνδα μπορεί να διαφοροποιηθεί με ψυχολογική ενέργεια (στο εσωτερικό της ομάδας, ψυχολογικά μέσα), ψυχολογικό πόλεμο (στον εχθρό, για να καταστρέψει το ηθικό του και την υπακοή του), πλύση εγκεφάλου (αυτή η πολυσύνθετη μέθοδος για να μετατρέψει τον αντίπαλο σε σύμμαχο μπορεί να χρησιμοποιηθεί μοναχά σε φυλακισμένους), δημόσιες και ανθρώπινες σχέσεις (public and human relations, δηλαδή η προσπάθεια να προσαρμόσουν το άτομο σε ορισμένη κοινωνία, επιχείρηση, δραστηριότητα). Η προπαγάνδα διαφοροποιείται από τη διαφήμιση μονάχα με το σκοπό που, σε μια περίπτωση, είναι ιδεολογική και πολιτική, στην άλλη, εμπορική.

Η πρώτη αντιστοιχεί σε επηρεάστρες τεχνικές που τις επιβάλλει μια κυβέρνηση ή ένα κόμμα για να μεταβάλει την πολιτική συμπεριφορά. Η χρήση των μέσων είναι εκούσια, τα αποτελέσματα γενικά είναι αρκετά ακριβή και προσδιορισμένα, τα θέματα είναι πολιτικά.

Υπάρχει όμως μια προπαγάνδα πολύ πιο πλατιά, που ασκείται από μια καθολική κοινωνία για τα μέλη της: η κοινωνιολογική προπαγάνδα. Η κοινωνιολογική προπαγάνδα γίνεται από το σύνολο των εκδηλώσεων μέσω των οποίων μια κοινωνία προσπαθεί να εντάξει όσο γίνεται περισσότερα άτομα, να τους μεταδώσει το δικό της τρόπο ζωής, κι από κει να επιβληθεί σ' άλλες ομάδες. Ασκει την επιρροή της στο επίπεδο του τρόπου ζωής. Μεταδίδεται, όχι πάντα συνειδητά, σπάνια εκφράζεται με ρητά συνθήματα ή με εκδηλωμένες προσπάθειες.

Πρόκειται για τη διεισδυτικότητα μιας ιδεολογίας με το κοινωνιολογικό της περιεχόμενο. Η κοινωνιολογική προπαγάνδα εκφράζεται με τη διαφήμιση, τον κινηματογράφο, με τη σχολική μόρφωση, με την κοινωνική υπηρεσία κ.λπ. συμφωνεί με κάποιους τρόπους ζωής που δε μπορούν να συζητηθούν δίχως το ίδιο το πρόσωπο να κατηγορηθεί. Η πολιτική προπαγάνδα θα μπολιαστεί σ' αυτό πολύ πιο άνετα.

Η μεταξύ τους διάκριση αντιστοιχεί κάπως με κείνη που έκαμε ο Λένιν ανάμεσα στην αναταραχή και την προπαγάνδα. Γενικά, η προπαγάνδα αναταραχής έχει χαρακτήρα ανατρεπτικό και αντιστασιακό. Όλα τα επαναστατικά κινήματα χρησιμοποίησαν προπαγάνδα αναταραχής.

Πρέπει όμως να παρατηρήσουμε πως η πολιτική εξουσία μπορεί να χρησιμοποιήσει κι αυτή προπαγάνδα αναταραχής όταν θέλει να ηλεκτρίσει τις ενέργειες για να πετύχει οικονομικό αποτέλεσμα (π.χ.: «το μεγάλο πηδύμα μπροστά» στην Κίνα, η πραγματοποίηση των πενταετών προγραμμάτων στην τ. ΕΣΣΔ. Ο Χίτλερ, στην εξουσία, διατηρούσε σταθερή αναταραχή, υπερδιέγερση, υπερβολικό τέντωμα ολόκληρου του λαού. Η κινέζικη μορφωτική επανάσταση είναι πρότυπο προπαγάνδας αναταραχής.

Η προπαγάνδα ολοκλήρωσης σκοπό έχει να ορθολογικοποιεί ένα δεδομένο που προϋπάρχει, να μετατρέπει τις αθέλητες συνέπειες της κοινωνίας σε επιθυμητό και δικαιωμένο έργο. Σκοπό έχει επίσης να σταθεροποιεί το κοινωνικό σώμα, να το ενοποιεί, να το ενισχύει (όπως για παράδειγμα το κύριο έργο κάθε επαναστατικής κίνησης, μόλις κατακτηθεί η εξουσία).

Ωστόσο, για να αναλάβει την εξουσία, η ίδια ομάδα πρέπει να αναγνωρίζεται απ' όλους ως νόμιμη. Το πέρασμα από την προπαγάνδα αναταραχής στην προπαγάνδα ολοκλήρωσης είναι φοβερά δύσκολο και πάνω σ' αυτό το πρόβλημα σκοντάφτουν όλες σχεδόν οι επαναστατικές εξουσίες.

Η πρώτη είναι το έργο ενός ηγέτη, ενός τεχνίτη της προπαγάνδας, ενός πολιτικού, ή, θρησκευτικού αρχηγού που ενεργεί από το ύψος της εξουσίας του και που επιζητεί να επηρεάσει το πλήθος κατώτερης στάθμης. Η προπαγάνδα έρχεται από πάνω. Εμπνεύστηκε και επινοήθηκε μέσα στα γραφεία και χρησιμοποιεί τα συγκεντρωτικά μέσα μαζικής επικοινωνίας.

Η οριζόντια προπαγάνδα είναι πολύ πιο πρόσφατη. Πραγματοποιείται στο εσωτερικό μιας ομάδας, με το ίδιο το μέσο της ομάδας, δίχως να έχει πραγματικά ηγέτη. Είναι μια «αυτοπροπαγάνδα». Ο σύνδεσμος του ατόμου πραγματοποιείται με τους άλλους στο επίπεδο του. Στο συνειδητό σχέδιο της προπαγάνδας, υπάρχει ένα φαινόμενο που παραβάλλεται με το αθέλητο φαινόμενο που τόσο απασχόλησε τους κοινωνιολόγους πάνω από μισό αιώνα, του πανικού μέσα στο πλήθος.

Το άτομο μετέχει στη ζωή της ομάδας με πραγματικό διάλογο, «διαφωτίζει τους άλλους ενώ και το ίδιο "διαφωτίζεται από τους άλλους. Ίσως αυτό είναι η εφαρμογή των μεθόδων του ομαδικού χειρισμού.

Έχουμε το γενικό παράδειγμα για τις «ανθρώπινες σχέσεις, την κινέζικη προπαγάνδα πριν από τη "μορφωτική επανάσταση", την ίδια τη μορφωτική επανάσταση (όπου η προπαγάνδα παίρνει διαφορετικές μορφές από εκείνες που είχε στην προηγούμενη περίοδο) και τα φαινόμενα της προπαγάνδας στη Γαλλία το 1968, όπου υπερέχουν η σχέση, ο λόγος, η τοιχοκόλληση.

Γενικά, η προπαγάνδα είναι παράλογη, ενώ απομονώνεται στα «αισθήματα» και στα πάθη, ζητά να πετύχει την απόφαση δίχως να περάσει από τη σκέψη. Υπάρχει όμως ακόμα και μια προπαγάνδα λογική που στηρίζεται στην εξήγηση, στην πληροφόρηση, στην απόδειξη, όπου το περιεχόμενο της προπαγάνδας γίνεται λογικό και πραγματικό. Χρησιμοποιούν όλο και πιο λίγο το πάθος και το ψέμα. Αυτό όμως δε σημαίνει καθόλου μεγαλύτερο ορθολογισμό, γιατί λογικό περιεχόμενο φέρνει παράλογη συμπεριφορά και προκαλεί ακριβώς τον ίδιο τύπο υποχρέωσης. Ο ορθολογισμός υπάρχει μονάχα στο επίπεδο των τεχνικών²⁹.

Οι περισσότεροι από τους ψυχό-κοινωνιολόγους πιστεύουν πως η προπαγάνδα δεν είναι αποτελεσματική, και πως δεν πετυχαίνουν αποτελέσματα, παρά μονάχα σε εκείνους που έχουν κιάλας πεισθεί.

Δε θα μπορούσε ούτε να αλλάξει τις γνώμες ούτε να τους κάνει να προσχωρήσουν. Στην πραγματικότητα, αυτές οι εκτιμήσεις, που προκύπτουν από επιστημονικές μελέτες της μικρό κοινωνιολογίας, στηρίζονται σε πολύ στενή αντίληψη της προπαγάνδας.

Είναι φανερό πως δε θα μεταμορφώνουμε με μερικά διαφωτιστικές αντί φυλετικές εκστρατείες ένα στρατευμένο φυλετικό, που πιστεύει, σε αντί φυλετικό. Όμως, η προπαγάνδα κινείται σε επίπεδο λιγότερο καθαρό και πρέπει να αντιπαλεύει με μεγάλες χρονικές διάρκειες.

---

²⁹ Μεταξάς Α.Ι.Δ., (2001), *Πολιτική Επιστήμη-Σύγχρονοι κλάδοι και περιεχόμενο-Εισαγωγική Θεώρηση*, Ενδέκατη Έκδοση, Σάκκουλα

Αντίστροφα, δεν πρέπει να πιστεύουμε τα τεχνικά μέσα κι οι ψυχολογικές γνώσεις επιτρέπουν να επηρεάσουμε ολότελα ένα οποιονδήποτε άνθρωπο και να τον κάνουμε να κάνει οτιδήποτε. Υπάρχουν δυνατά όρια για να πραγματοποιηθεί μια προπαγάνδα. Μπορεί να ενεργεί μονάχα σε άνθρωπο που ανήκει σε μαζική κοινωνία (δηλαδή οπου οι ενδιάμεσες ομάδες με ανθρώπινη διάσταση και οι παραδοσιακές ομάδες έχουν καταλυθεί ή είναι αμελητέες ως προς τη δυναμικότητά τους).

Ο άνθρωπος αυτός να είναι σε επίπεδο μέσης ζωής (βασανίζεται από τη δυστυχία, συντρίβεται από το πρόβλημα της επιβίωσης, μπορεί να σπρωχτεί σε άμεση επανάσταση και δεν είναι καθόλου κατάλληλο άτομο για προπαγάνδα, έχει μέση πνευματική καλλιέργεια (κάθε προπαγάνδα απαιτεί κάποια πνευματική καλλιέργεια, ικανότητα να διαβάζει κ.λπ.) και κανονική πληροφόρηση (κάθε προπαγάνδα μπολιάζεται με την πληροφόρηση)

Ο απληροφόρητος άνθρωπος δεν μπορεί να πιαστεί από την προπαγάνδα. Η προπαγάνδα συνεπάγεται από τη μια να γνωρίζει ο άνθρωπος τα προβλήματα για το θέμα που θέλουν να τον κινητοποιήσουν, κι ακόμα να είναι πολύ ενημερωμένος στην επικαιρότητα για να είναι εύπλαστος από αυτή την ενημερότητα, γιατί με αυτή ξεκινάει κάθε προπαγάνδα.

Όμως δεν αρκούν μονάχα οι περιστάσεις για να είναι δυνατή η προπαγάνδα, για να πετύχει, χρειάζεται ακόμα και μια προδιάθεση του ατόμου. Η κεντρική ιδέα είναι πως η προπαγάνδα πετυχαίνει μονάχα με τη συμμετοχή του διαφωτιζόμενου. Πάντως, πρέπει να προσέξουμε, το γεγονός πως εκεί δεν πρόκειται για επιτυχία κάποιας προπαγάνδας (που έχει κάποιο ορισμένο περιεχόμενο), αλλά για την ίδια την προπαγάνδα (όποιος κι αν είναι ο προσανατολισμός της ή το περιεχόμενό της).

Πρέπει ο άνθρωπος να έχει ανάγκη από προπαγάνδα για να πετύχει. Αυτό γίνεται όταν τα κοινωνικά και ιδεολογικά πλαίσια κλονίζονται δυνατά και συζητούνται, όταν το κοινωνικό σώμα απαιτεί από το άτομο αγώνες ή σημαντικές θυσίες, όταν το άτομο νοιώθει να χάνεται σε μια απελπισμένη ή ακατανόητη κατάσταση.

Η μια από αυτές τις καταστάσεις, πολύ κοινή, είναι η υπερβολή της πληροφόρησης. Ο άνθρωπος κατατρώχεται από χιλιάδες πληροφορίες, που τις περισσότερες από αυτές δεν τις καταλαβαίνει και που γενικά είναι ανησυχητικές ή τραυματικές: έχει απόλυτα ανάγκη να καθησυχάσει, να διαφωτιστεί, να έχει μια καθολική και ικανοποιητική εξήγηση, ένα πλαίσιο για να μπουν οι πληροφορίες έτσι, τυπικά η προπαγάνδα του προμηθεύει ελεύθερα αυτή την ικανοποιητική εξήγηση.

Ακόμα, το άτομο νοιώθει υποδεέστερο, έχει ανάγκη από κοινωνική επιβεβαίωση του κύρους του, της δράσης του, της ταυτότητάς του: εκεί ακόμα, θα είναι ακριβές ο ρόλος της προπαγάνδας, που έρχεται να επιβεβαιώσει στο άτομο από τη μια πως η προσχώρηση είναι ουσιαστική, κι έτσι έχει μεγάλη εκτίμηση στα μάτια κάποιου κόμματος, από την άλλη πως όλα μπορεί να αλλάξουν αν προσχωρήσει σε μια τέτοια κίνηση.

Από τη μια πρέπει να υπολογίσουμε υλικά μέσα, τα βοηθήματα, και από την άλλη διανοητικά μέσα, τις τεχνικές. Τα βοηθήματα είναι το σύνολο των μαζικών μέσων και η οργάνωση. Δεν γίνεται προπαγάνδα δίχως κεντρική οργάνωση ικανή να διατάζει τη χρησιμοποίηση των μέσων, να υπολογίσει μια προπαγανδιστική εκστρατεία, να επινοεί τα θέματα και να καταγράφει τα αποτελέσματα³⁰.

Αυτό όμως προϋποθέτει ακόμα βασικούς οργανισμούς, ομάδες που προορίζονται είτε να εισχωρήσουν στη μάζα για να φέρουν αναταραχή, είτε να παραλάβουν τους οπαδούς και να τους πλαισιώσουν. Ακόμα, η χρησιμοποίηση των μέσων, αν θέλουμε να κάνουμε νεότερη προπαγάνδα, πρέπει να είναι συνεχής (κι όχι συμπωματική, όπως σε εκλογική περιοδεία) και συνδυασμένη (αν αυτό το μέσο μπορεί να πλησιάσει αυτή την κατηγορία προσώπων ή να πετύχει αυτό το αποτέλεσμα, πρέπει να το συνδυάσουμε μ' ένα άλλο που πετυχαίνει άλλα αποτελέσματα και πλησιάζει διαφορετικά τις ομάδες).

---

³⁰ Μεταξάς Α.Ι.Δ., (2001), *Πολιτική Επιστήμη-Σύγχρονοι κλάδοι και περιεχόμενο-Εισαγωγική Θεώρηση*, Ενδέκατη Έκδοση, Σάκκουλα

Ωστόσο, πρέπει να υπολογίσουμε τη διαφορά ανάμεσα στο ειδικό αποτέλεσμα του μέσου και το αποτέλεσμα του μηνύματος που φέρνει. Έτσι, η τηλεόραση φέρνει πάντα κάποια ψυχικά και κοινωνιολογικά αποτελέσματα, ανεξάρτητα από το μήνυμα, που ο διαφωτιστής πρέπει να ερμηνεύει κατά την κρίση του.

Σ' ότι αφορά τις λεγόμενες προπαγανδιστικές τεχνικές, τοποθετούνται από ψυχολογικό επίπεδο και στο κοινωνιολογικό επίπεδο. Επειδή στην αρχή εμφανίστηκαν έμφυτα, επιβεβαιώθηκαν σε διαφορές κατευθύνσεις στη χιτλερική Γερμανία (εφαρμογή ψυχαναλυτικών ιδεών), στην τ. ΕΣΣΔ (εφαρμογή της βιοψυχολογίας) και στις Ηνωμένες Πολιτείες (ως συνέπεια συμπεριφοράς).

Αμφισβητούνται από πολλούς ψυχολόγους, που νομίζουν πως είναι μονάχα «τεχνάσματα» και καθόλου σωστές τεχνικές. Αναπτύσσονται επίκαιρα ως έρευνες πάνω στις αιτιολογίες και τον ομαδικό δυναμισμό.

B. 5 Αποτυχία Soft power στη Μέση Ανατολή

Λίγες ημέρες μετά τον απαγχονισμό του πρώην Προέδρου του Ιράκ, Σαντάμ Χουσεΐν,³¹ και συγκεκριμένα τα ξημερώματα της 11ης Ιανουαρίου ο Αμερικανός Πρόεδρος, Τζωρτζ Μπους, δημοσιοποίησε τη νέα του στρατηγική για το Ιράκ.

Υποσχέθηκε λοιπόν, «Αίμα, δάκρυα και ιδρώτα» για το ορατό μέλλον και βέβαια στην ομιλία του δεν υπήρχε τίποτε νέο, καμία αλλαγή, εκτός από την ακόμα μεγαλύτερη εμμονή της Ουάσιγκτον στην ίδια αδιέξοδη πολιτική, όπως αποδεικνύει η αιματηρή πραγματικότητα³².

Ούτε η αλλαγή συσχετισμών στο αμερικανικό Κογκρέσο, ούτε η εκρηκτική κατάσταση που επικρατεί στο Ιράκ, ούτε η επιδείνωση των περιφερειακών συγκρούσεων δεν ήταν αρκετά, ώστε να πεισθεί ο Αμερικανός Πρόεδρος, Τζωρτζ Μπους και το επιτελείο του, ότι η μαζική χρήση σκληρής ισχύος δεν μπορεί να

---

³¹ Κεφαλά Β.,(2011), Η «νέα» αμερικανική στρατηγική για το Ιράκ, Ανάκτηση στις 20-4-2012 από <http://www.diplomatia.gr/index.php?view=article&id=1103>

³² Κεφαλά Β.,(2011), Η «νέα» αμερικανική στρατηγική για το Ιράκ, Ανάκτηση στις 20-4-2012 από <http://www.diplomatia.gr/index.php?view=article&id=1103>

επιλύσει πολιτικά προβλήματα, καθώς και ότι δεν είναι δυνατή η επιβολή νέων περιφερειακών ισορροπιών, έξωθεν και απόντων των κύριων περιφερειακών δρώντων. Όμως, αυτός ακριβώς φαίνεται να είναι ο σκοπός της πολιτικής των Η.Π.Α. στην περιοχή, να διαμορφώσει δηλαδή τέτοιες περιφερειακές συνθήκες, ώστε να παγιωθεί ο αμερικανικός έλεγχος στη Μέση Ανατολή, μέσω της ενδυνάμωσης των στρατηγικών τους εταίρων και μέσω της εγκαθίδρυσης καθεστώτων φίλα προσκείμενων προς την Ουάσιγκτον.

Για την επιτυχία του σκοπού αυτού, οι Ηνωμένες Πολιτείες θεωρούν πως η χρήση ένοπλης βίας και ο πολιτικός καταναγκασμός θα αποδώσουν, εν τέλει, θετικά αποτελέσματα, εφ' όσον χώρες που ανήκουν στον «Άξονα του Κακού», όπως η Συρία και το Ιράν, αλλά και τρομοκρατικά κινήματα, όπως η σουνιτική παλαιστινιακή Χαμάς και η σιιτική Χεζμπολλάχ του Λιβάνου, θα αναγκαστούν να υποκύψουν.

Είναι προφανές, ότι η πολιτική αυτή στηριζόταν στην βεβαιότητα της Ουάσιγκτον ότι διαθέτει χρόνο και μάλιστα χρόνο, ο οποίος -φαίνεται να εκτιμούν οι Ηνωμένες Πολιτείες- κυλά υπέρ τους, καθώς και σε μία, εκ πρώτης όψεως, ορθολογική αντιμετώπιση της κατάστασης, που μπορεί να σχηματιστεί ως ακολούθως.

Ζωτικός στόχος των Ηνωμένων Πολιτειών είναι η διαφύλαξη της ασφάλειας τους και η πάλη κατά της τρομοκρατίας, μία ασύμμετρη απειλή, που αποτελεί τον σοβαρότερο κίνδυνο και πρέπει να καταπολεμηθεί με κάθε κόστος. Παράλληλα, για να απαλειφθεί ο κίνδυνος αυτός θα πρέπει να τιμωρηθούν παραδειγματικά οι εχθροί των Ηνωμένων Πολιτειών. Χρειάζεται, συνεπώς, αποφασιστικότητα και επιμονή³³.

Όσον αφορά στη Μέση Ανατολή, η Ουάσιγκτον θα πρέπει να συσπειρώσει, είτε με πολιτικές πιέσεις είτε με πολιτικό-οικονομικές παροχές είτε με έναν συνδυασμό και των δύο, τα μετριοπαθή καθεστώτα και τις μετριοπαθείς δυνάμεις της περιοχής, που θα αναγκαστούν, έτσι, να συγκροτήσουν έναν περιφερειακό πόλο, ενώ οι Η.Π.Α. θα μετατραπούν σε φυσικό τους σύμμαχο και παροχέα ασφάλειας έναντι των απειλών που εκτοξεύουν εναντίον τους οι φανατικοί και οι τρομοκράτες. Παράλληλα, θα απομονώσει τα εξτρεμιστικά κράτη και ομάδες που υποθάλπουν την

---

³³ Κεφαλά Β.,(2011), Η «νέα» αμερικανική στρατηγική για το Ιράκ, Ανάκτηση στις 20-4-2012 από <http://www.diplomatia.gr/index.php?view=article&id=1103>

τρομοκρατία και θα τους στερήσει τη δυνατότητα να δράσουν και ενδεχομένως να επιβιώσουν.

Οι αντίπαλοι της Ουάσιγκτον δε θα μπορέσουν να αντέξουν για πολύ τις αυξανόμενες πολιτικό-διπλωματικές και στρατιωτικές πιέσεις ούτε και την απομόνωση, στην οποία καταδικάζονται από άλλα μεσανατολικά κράτη, από φόβο μήπως κατηγορηθούν και αυτά για υπόθαλψη της τρομοκρατίας και βρεθούν, κατά συνέπεια, στο στόχαστρο της Ουάσιγκτον.

Τέλος, η συντριπτική ασυμμετρία ισχύος, θα οδηγήσει στο επιθυμητό αποτέλεσμα, δηλαδή είτε τη συμμόρφωση των δυνάμεων αυτών προς τη νέα διαγραφόμενη περιφερειακή τάξη, είτε την καταστροφή τους.

Ωστόσο, η κατάσταση που επικρατεί κατά την δεύτερη προεδρική θητεία Μπους στην ευρύτερη Μέση Ανατολή, δείχνει ότι η προσέγγιση αυτή είναι απλά λογικοφανής, αφού δε λαμβάνει υπ' όψιν της τις πραγματικές συνθήκες που διέπουν το συγκεκριμένο υποσύστημα. Πράγματι, η αποτυχία της αμερικανικής πολιτικής τόσο στο Αφγανιστάν, όσο και -πολύ περισσότερο- στο Ιράκ είναι παταγώδης τόσο εξ αιτίας του γεγονότος ότι οι Η.Π.Α. αγνόησαν την πολυπλοκότητα των κοινωνιών αυτών και τη διαφορετική τους οργάνωση, όσο και εξ αιτίας της μονομέρειας της αμερικανικής πολιτικής.

Όσον αφορά στον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας, ο αγώνας συνεχίζεται και στο πλαίσιο της διακυβέρνησης του Μπάρακ Ομπάμα. Αυτό που αλλάζει είναι ο τρόπος αντιμετώπισης της τρομοκρατικής απειλής, καθώς επίσης και τα μέσα και οι στόχοι του λεγόμενου πολέμου κατά της τρομοκρατίας. Κατά την διάρκεια της ομιλίας του, στο πλαίσιο της ορκωμοσίας του ως προέδρου των ΗΠΑ, ο Μπάρακ Ομπάμα μίλησε για την ανάγκη εγκατάλειψης δογμάτων και πολιτικών που οδήγησαν σε αδιέξοδο και σε μεγαλύτερο βαθμό ανασφάλειας. Μια από τις βασικές προτεραιότητες του Αμερικανού Προέδρου είναι ο καθορισμός ενός νέου, αναθεωρημένου δόγματος εθνικής ασφάλειας, στο πλαίσιο του οποίου θα επανακαθοριστεί η έννοια της τρομοκρατίας, τα μέσα που απαιτούνται για την αντιμετώπισή της και οι πολιτικές μέσω των οποίων θα επιδιωχθεί αυτός ο στόχος³⁴.

---

³⁴ Γιώργος Κ., (2011), Διακυβέρνηση Ομπάμα: Η πρόκληση της τρομοκρατίας, Ανάκτηση στις 30-4-2012 από <http://www.apopsi.com.cy/2009/03/1365/>

Ο πρόεδρος Τζωρτζ Μπους ο νεότερος, είχε υιοθετήσει μια πολιτική κατά της τρομοκρατίας η οποία αφορούσε έναν πόλεμο κατά μη-κρατικών δρώντων δηλαδή τρομοκρατικών ομάδων, καθώς επίσης και κατά κρατών που χρηματοδοτούσαν, εξόπλιζαν ή υπέθαλπαν τρομοκρατικές οργανώσεις. Αυτά τα κράτη θεωρήθηκαν ως κράτη - παρίες, κράτη τα οποία παραβίαζαν βασικές αρχές του συστήματος διεθνών σχέσεων. Ταυτόχρονα, ο Πρόεδρος Μπους ενέπλεξε στον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας και τον έλεγχο στην διάδοση όπλων μαζικής καταστροφής, δηλαδή χημικών, βιολογικών και πυρηνικών όπλων. Έτσι, η κυβέρνηση Μπούς θεωρούσε ότι κράτη, όπως το Ιράκ, το Ιράν και η Βόρειος Κορέα, επεδίωκαν να αποκτήσουν όπλα μαζικής καταστροφής με στόχο να τα διοχετεύσουν σε τρομοκρατικές ομάδες προκειμένου να πλήξουν τις ΗΠΑ ή τους συμμάχους τους. Σε αυτό το πλαίσιο, ο πόλεμος κατά της τρομοκρατίας αφορούσε στην χρήση βίας κατά κρατών που συνεργάζονταν ή μπορούσαν να συνεργαστούν με τρομοκρατικές οργανώσεις. Με αυτό τον τρόπο ο πόλεμος κατά της τρομοκρατίας απέκτησε ένα ιδεολογικό χαρακτήρα, με αποκορύφωμα το δόγμα του προληπτικού πολέμου.

Το «δόγμα Μπους», όπως λέγεται αλλιώς το δόγμα του προληπτικού πολέμου, προέβλεπε την χρήση ένοπλης βίας κατά τρομοκρατικών οργανώσεων ή κρατών - παριών, στο πλαίσιο μιας ιδιότυπης «νομιμοποιητικής διαδικασίας»: Η υποψία και μόνο ότι κάποια κράτη - παρίες επεδίωκαν να συνεργαστούν με τρομοκρατικές οργανώσεις ή να αποκτήσουν όπλα μαζικής καταστροφής, θεωρείτο ως επαρκής νομιμοποιητική βάση για την άσκηση ένοπλης βίας, χωρίς την έγκριση του Συμβουλίου Ασφαλείας. Αυτό το δόγμα διαφοροποίησε τις ΗΠΑ από τους παραδοσιακούς τους συμμάχους και προκάλεσε μια παγκόσμια κρίση³⁵, όπως έχουμε ήδη αναφέρει.

Ο νέος πρόεδρος των ΗΠΑ, ο Μπάρακ Ομπάμα, καλείται να ανακατασκευάσει το δόγμα εθνικής ασφαλείας της χώρας λαμβάνοντας υπ' όψιν κάποιες παραμέτρους. Καταρχήν, οφείλει να διαχωρίσει τον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας από το ζήτημα της διάδοσης όπλων μαζικής καταστροφής ή μέσω κατασκευής τους. Πράγματι, ο Μπάρακ Ομπάμα έχει εκφράσει την πρόθεσή του να συνομιλήσει με κράτη, τα οποία η κυβέρνηση του Τζωρτζ Μπους θεωρούσε ως κράτη.

---

³⁵Γιώργος Κ., (2011), Διακυβέρνηση Ομπάμα: Η πρόκληση της τρομοκρατίας, Ανάκτηση στις 30-4-2012 από <http://www>.

Το πρώτο βήμα είναι η αντιμετώπιση αυτών των κρατών ως κυρίαρχα κράτη με εθνικά συμφέροντα και ανησυχίες, οι οποίες πρέπει να αντιμετωπιστούν στο πλαίσιο μιας πολυμερούς διεθνούς συνεργασίας και με βάση το διεθνές δίκαιο.

Δεύτερον, ο Μπάρακ Ομπάμα οφείλει να αποσαφηνίσει την θέση του έναντι της χρήσης προληπτικής βίας, καθώς και την νομιμοποιητική βάση που θα διέπει τέτοιου είδους ενέργειες. Προεκλογικά είχε δηλώσει ότι δεν θα διστάσει να κάνει χρήση προληπτικής βίας κατά τρομοκρατικών οργανώσεων ή ομάδων που δρουν ανεξέλεγκτα σε γεωγραφικό έδαφος τρίτων κρατών. Τρίτον, θα πρέπει να αναθεωρηθεί η πολιτική της σύλληψης και κράτησης υπόπτων για τρομοκρατία, με τρόπο που να συνάδει με την διεθνή νομιμότητα και τα θέσμια των ΗΠΑ.

Το κλείσιμο του Γκουαντάναμο αποτελεί μια συμβολική ενέργεια, η οποία όμως δεν αντιμετωπίζει αποτελεσματικά το πρόβλημα. Τέλος, ο νέος Αμερικανός Πρόεδρος θα πρέπει να αναζητήσει διαύλους επικοινωνίας με τρίτα κράτη. Η αντιμετώπιση της τρομοκρατίας γίνεται με πιο αποτελεσματικό τρόπο όταν γίνεται στο πλαίσιο της διεθνούς συνεργασίας.

Η οκταετία Μπους αποτελεί ένα βαρύ φορτίο για τον νέο Αμερικανό πρόεδρο, που καλείται να αντιμετωπίσει ταυτόχρονα την μεγαλύτερη διεθνή οικονομική κρίση από το 1929, τις εντεινόμενες αντιδράσεις των νεοσυντηρητικών της Ουάσιγκτον, αλλά και την καταστροφική εξωτερική πολιτική του προκατόχου του σε περιοχές ζωτικής σημασίας για τις ΗΠΑ, όπως η Μέση Ανατολή³⁶.

Οι προσπάθειες του Μπάρακ Ομπάμα για αναστροφή του κλίματος στις εξωτερικές σχέσεις της χώρας του είναι πολλαπλές, καθώς στόχο έχουν να κλείσουν τα λιγότερο κρίσιμα μέτωπα, όπως είναι η όξυνση των σχέσεων με την Ρωσία, να πείσουν τους νατοϊκούς τους συμμάχους να συμμετάσχουν ενεργότερα στην αμερικανική πολιτική στην ευρύτερη Μέση Ανατολή, καθώς και να ελέγξουν την κατάσταση σε αυτό το ιδιαίτερης οικονομικής, πολιτικής και στρατηγικής σημασίας υποσύστημα.

---

³⁶ Κεφαλά, Β.,(2011). Η Μεσανατολική πολιτική του Μπάρακ Ομπάμα, Αναζητώντας διέξοδο στο αδιέξοδο, Ανάκτηση στις 20-4-2012 από <http://www.epohi.gr/portal/arxeio/2396>

Όμως, η κατάσταση που έχει διαμορφωθεί στην ευρύτερη Μέση Ανατολή είναι εξαιρετικά δύσκολο να αντιστραφεί, ενώ δημιουργήθηκαν πρόσθετα προβλήματα τόσο από τις προεκλογικές εξαγγελίες του προέδρου, όπως η αναγνώριση της γενοκτονίας των Αρμενίων όσο και από τις εξελίξεις στην περιοχή, την ανάδειξη για παράδειγμα μίας υπερσυντηρητικής ηγεσίας στο Ισραήλ.

Βασικός άξονας της μεσανατολικής πολιτικής Ομπάμα ήταν η αποχώρηση του κύριου όγκου των αμερικανικών στρατευμάτων από το Ιράκ. Ο λόγος ήταν αφενός η έντονη εσωτερική αντίθεση στην παραμονή των αμερικανικών στρατευμάτων στο Ιράκ και αφετέρου η ανάγκη ενίσχυσης του μετώπου στο Αφγανιστάν.

Ωστόσο, η πλήρης αποχώρηση των αμερικανικών δυνάμεων από το Ιράκ θα πρέπει να θεωρείται μάλλον αδύνατη, αφού η κατάσταση στο Ιράκ κάθε άλλο παρά έχει εξομαλυνθεί, ενώ ο κίνδυνος σύγκρουσης μεταξύ του κουρδικού κρατιδίου στον Βορρά και της κεντρικής κυβέρνησης στην Βαγδάτη φαίνεται να ελλοχεύει. Κατά συνέπεια, αν οι αμερικανικές δυνάμεις αποχωρούσαν από το Ιράκ αφήνοντας πίσω τους μία σπαρασσόμενη, ερειπωμένη χώρα, τότε αυτό δεν θα σήμαινε απλώς ένα τρομερό πλήγμα στο γόητρο των ΗΠΑ και νίκη των αντιπάλων τους, αλλά και την απώλεια της επιρροής τους στον Κόλπο, καθώς η Ουάσιγκτον δεν μπορεί να στηριχθεί μόνο στην Σαουδική Αραβία, που αντιμετωπίζει σοβαρά εσωτερικά προβλήματα, ενώ το καθεστώς του Ιράν παραμένει αμετακίνητο στην εξουσία.

Παρόλα αυτά ο αμερικανός πρόεδρος Μπάρακ Ομπάμα κράτησε την υπόσχεση που είχε δώσει προεκλογικά και έτσι επέστρεψαν στις ΗΠΑ πάνω από 90.000 στρατιώτες από τότε που ανέλαβε τα καθήκοντά του. Η αποστολή των στρατιωτικών δυνάμεων των ΗΠΑ έληξε επίσημα στις 31 Αυγούστου 2010. Οι στρατιώτες που παρέμειναν στη χώρα θα συμβουλεύουν και θα βοηθούν τον ιρακινό στρατό, και προβλέπεται ότι θα εγκαταλείψουν τη χώρα στα τέλη του 2011.

Κατά συνέπεια, το κενό ισχύος που δημιουργείται από την αποχώρηση των Αμερικανών στρατιωτών θα πρέπει να καλυφθεί και η Ουάσιγκτον θα πρέπει να χρησιμοποιήσει κάθε διαθέσιμο μέσον, π.χ. οικονομικό δέλεαρ, ώστε να πείσει τους συμμάχους της να ενεργοποιηθούν στο Ιράκ αλλά υπό τον έλεγχο της.

Κάτι τέτοιο θα επέτρεπε την ενίσχυση των δυνάμεων που μάχονται στο Αφγανιστάν, όπου η κατάσταση βρίσκεται εκτός ελέγχου, καθώς οι Ταλιμπάν ελέγχουν σημαντικά τμήματα της χώρας και επηρεάζουν δραματικά το γειτονικό και εύθραυστο Πακιστάν, το οποίο όπως είναι γνωστό διαθέτει πυρηνικά όπλα. Υιοθετώντας την άποψη ότι αφού στο Ιράκ βρέθηκε έδαφος συνεννόησης με μετριοπαθείς σουνίτες, το ίδιο θα μπορούσε να συμβεί και με τους Ταλιμπάν στο Αφγανιστάν, ο Μπάρακ Ομπάμα κάλεσε τους μετριοπαθείς Ταλιμπάν σε διάλογο, για να εισπράξει την αναμενόμενη απάντηση του πνευματικού τους ηγέτη, του μουλά Ομάρ ότι οι Ταλιμπάν δεν είναι διασπασμένοι και δεν είναι μετριοπαθείς. Κατόπιν αυτού είναι σαφές ότι η μάχη για να κερδηθεί το Αφγανιστάν θα είναι πολύ σκληρή και οι ΗΠΑ θα χρειαστούν όση βοήθεια μπορούν να αποσπάσουν από τους συμμάχους τους και τα γειτονικά κράτη, που απειλούνται από την αστάθεια που επικρατεί στο αφγανικό έδαφος.

Μέχρι στιγμής πάντως, οι σύμμαχοι της Ουάσιγκτον δεν φαίνονται διατεθειμένοι να ακολουθήσουν τις αμερικανικές προτροπές και να ικανοποιήσουν τα αιτήματα των ΗΠΑ για βοήθεια. Τουλάχιστον όχι χωρίς σημαντικά ανταλλάγματα, όπως φαίνεται να κάνει η Γαλλία του Νικολά Σαρκοζύ, η οποία επιστρέφει μετά από σχεδόν μισό αιώνα στο στρατιωτικό σκέλος του ΝΑΤΟ. Αλλά ακόμα και εάν η νέα αμερικανική κυβέρνηση κάνει την ανάγκη φιλοτιμία και ενδώσει σε συμμαχικά αιτήματα, είναι σαφές ότι η διαπραγμάτευση δεν θα είναι εύκολη και οι δυσαρεστημένοι θα είναι πολλοί, πράγμα το οποίο θα λύσει ως έναν βαθμό το πρόβλημα, θα δημιουργήσει όμως νέα.

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, η Ουάσιγκτον αποφάσισε να προσεγγίσει την Τουρκία, υπογραμμίζοντας με την επίσκεψη του προέδρου Ομπάμα στην Άγκυρα, την πρώτη σε μουσουλμανική χώρα, την σημασία που της αποδίδει. Πράγματι, ο Μπάρακ Ομπάμα θεώρησε την Άγκυρα το κατάλληλο βήμα για να πει στους μουσουλμάνους ότι οι ΗΠΑ δεν στρέφονται εναντίον τους και να τους τείνει χείρα φιλίας. Επίσης, επεφύλαξε στην Άγκυρα ρόλο μεσολαβητή μεταξύ της Ουάσιγκτον και της Τεχεράνης, με την οποία η Άγκυρα διατηρεί καλές σχέσεις, στον βαθμό που προμηθεύεται ιρανικό πετρέλαιο για την ενεργοβόρο οικονομία της.

Επί πλέον, ο Αμερικανός πρόεδρος, σε μία προσπάθεια να πιέσει ακόμα περισσότερο το Ιράν, στόχευε στο να ενισχύσει τις φιλοδοξίες της Τουρκίας, ώστε να καταστεί ενεργειακός κόμβος, συμβάλλοντας έτσι στην λεγόμενη ενεργειακή ασφάλεια της Δύσης, πράγμα που σημαίνει ότι τα πετρέλαια της Κασπίας και του Ιράκ θα φθάνουν στην Δύση μέσω αγωγών που θα περνούν από τουρκικό έδαφος και θα καταλήγουν στο Αιγαίο. Τέλος, ζήτησε την τουρκική συνδρομή στην διασφάλιση της τάξης στο Ιράκ, πράγμα το οποίο επιθυμεί σφόδρα η Άγκυρα αλλά στο οποίο αντιτίθενται με ανάλογη σφοδρότητα οι Κούρδοι του ιρακινού Βορρά³⁷.

Η ομιλία του Μπάρακ Ομπάμα στην Τουρκία μεταδόθηκε από το αραβικό τηλεοπτικό δίκτυο «AlJazeera» και την παρακολούθησαν απ' ευθείας εκατομμύρια άνθρωποι στον μουσουλμανικό κόσμο. Στην ομιλία αυτήν μπορεί κανείς να διακρίνει τους βασικούς στόχους του Μπάρακ Ομπάμα, που μπορούν να συνοψιστούν ως εξής:³⁸

1-Να οικοδομήσει ένα πλέγμα σχέσεων που θα επιτρέψει στην Ουάσιγκτον να προσελκύσει μουσουλμανικές χώρες στην μεσανατολική πολιτική των ΗΠΑ και κυρίως αναφορικά με το Ιράκ και το Αφγανιστάν.

2-Να επιτύχει έναρξη διαλόγου με την Τεχεράνη, ή να την απομονώσει πλήρως, έχοντας εξασφαλίσει, όμως, την στήριξη των υπολοίπων μουσουλμανικών χωρών.

3-Να ανοίξει τον δρόμο για μία ενεργειακή πολιτική που θα αφαιρέσει από τη Μόσχα το πλεονέκτημα του μονοπωλίου έναντι της Δύσης. Ταυτόχρονα, ο Μπάρακ Ομπάμα αναγνωρίζει στην Τουρκία ένα προνομιακό ρόλο σε ζωτικής σημασίας θέματα, ενισχύοντας την σημαντικά. Επίσης, αναγνώρισε ότι ο πόλεμος της Άγκυρας κατά του του κουρδικού ΡΚΚ, είναι πόλεμος κατά της τρομοκρατίας, ενώ επανέλαβε ότι η Τουρκία θα πρέπει να ενταχθεί στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

---

³⁷ Κεφαλά, Β.,(2011). Η Μεσανατολική πολιτική του Μπάρακ Ομπάμα, Αναζητώντας διέξοδο στο αδιέξοδο, Ανάκτηση στις 20-4-2012 από <http://www.epohi.gr/portal/arxeio/2396>

³⁸ Φουρλής Α.,(2011), Νέο τοπίο στις ευρωαμερικανικές σχέσεις, Η επόμενη μέρα της επίσκεψης Ομπάμα Ανατροπές στο τρίγωνο Αθήνα - Άγκυρα – Ουάσιγκτον, Ανάκτηση στις 20-4-2012 από <http://www.diplomatia.gr/index.php?view=article&id=1188>

Οι σημαντικότεροι λόγοι για την προνομιακή αυτή μεταχείριση της Τουρκίας από τις ΗΠΑ είναι οι εξής:

- Ο ρόλος της Τουρκίας στο ΝΑΤΟ ενισχύεται σημαντικά εν όψει της διεύρυνσης των επιχειρήσεων στο Αφγανιστάν και η Ουάσιγκτον αναμένει ότι η Άγκυρα θα δεχθεί να αποστείλει ενισχύσεις.
- Η Τουρκία μπορεί να διαδραματίσει ρόλο μεσολαβητή μεταξύ Ουάσιγκτον και την Τεχεράνης για την έναρξη ενός ενδεχόμενου διαλόγου.
- Η Τουρκία αναπτύσσει σχέσεις με τον αραβικό κόσμο, κυρίως με χώρες όπως η Συρία, ενώ δραστηριοποιείται έντονα στο Παλαιστινιακό.

Υπάρχουν, ωστόσο, δύο αναφορές του Μπάρακ Ομπάμα κατά την ομιλία του στη Άγκυρα, που ασφαλώς δυσαρέστησαν την τουρκική πλευρά: ο Αμερικανός πρόεδρος έδειξε ότι δεν έχει ξεχάσει την προεκλογική του θέση για αναγνώριση της γενοκτονίας των Αρμενίων, ενώ ζήτησε την επαναλειτουργία της Θεολογικής Σχολής της Χάλκης.

Όσον αφορά την καρδιά των προβλημάτων της Μέσης Ανατολής, δηλαδή το Παλαιστινιακό, το οποίο επηρεάζει βαθύτατα όλες τις περιφερειακές εξελίξεις και επομένως και την αμερικανική πολιτική στην περιοχή, οι προβλέψεις στην αρχή της θητείας του Μπάρακ Ομπάμα είναι ζοφερές. Από την μία πλευρά, όλοι μιλούν για την ανάγκη εθνικής συμφιλίωσης των Παλαιστινίων, αλλά κατά την διάσκεψη δωρητών για την Παλαιστίνη αποφασίστηκε ότι το ποσόν των 4,5 δισεκατομμυρίων που υποσχέθηκαν ότι θα εκταμιεύσουν οι συμμετέχοντες θα δοθεί στον πρόεδρο Μαχμούντ Αμπάς, του οποίου έχει λήξει η θητεία, και όχι στην κυβέρνηση της Χαμάς στην Γάζα.

Όπως ήταν αναμενόμενο η αντίδραση της Χαμάς ήταν έντονη και αιχμηρή και βέβαια είναι αυτονόητο ότι μία τέτοια απόφαση δεν βοηθά καθόλου στην προσέγγιση των δύο πλευρών. Από την άλλη πλευρά, τα αποτελέσματα των βουλευτικών εκλογών στο Ισραήλ δεν αφήνουν περιθώρια αισιοδοξίας, καθώς τα υπερσυντηρητικά κόμματα που συγκρότησαν την νέα κυβέρνηση συνασπισμού, δηλαδή το Λικούντ του Βενιαμίν Νετανιάχου, το Ισραήλ το Σπίτι μας του Άβιγκντορ Λίμπερμαν και μερικά μικρά

θηρσκευτικά κόμματα, έχουν καταστήσει περισσότερο από σαφή την αντίθεση τους σε κάθε ενδεχόμενο βιώσιμης λύσης του Παλαιστινιακού ζητήματος.

Εξ άλλου, όπως φάνηκε από την επίσκεψη της Αμερικανίδας υπουργού Εξωτερικών στην περιοχή, οι ΗΠΑ δεν είναι διατεθειμένες να συγκρουστούν με το Ισραήλ, και μάλιστα σε μία τέτοια κρίσιμη περίοδο. Έτσι, η Χίλαρι Κλίντον αρκέστηκε στο να επισκεφθεί τον πρόεδρο Μαχμούντ Αμπάς και να τον διαβεβαιώσει ότι η χώρα της είναι υπέρ της λύσης δύο κρατών στην Παλαιστίνη.

Όμως, η επέκταση των ισραηλινών οικισμών θα εκμηδενίσει κάθε δυνατότητα επίλυσης του ακανθώδους αυτού ζητήματος για πολύ καιρό, πράγμα που με την σειρά του θα σημάνει την όξυνση των συγκρούσεων στην περιοχή. Ίσως, όμως, αυτό να προκαλέσει την αντίδραση του ισραηλινού λαού, που όπως φαίνεται είναι ο μόνος που θα μπορούσε να διαδραματίσει καταλυτικό ρόλο στο ζήτημα αυτό. Ένα ζήτημα που τον αφορά το ίδιο άμεσα με τον παλαιστινιακό λαό, τον γείτονα του με τον οποίον είναι αναγκασμένος να συμβιώσει, εάν θέλει να ζήσει με ειρήνη και ασφάλεια στην γη της Παλαιστίνης.

Στις 5 Ιουνίου το 2009, ο πρόεδρος Μπάρακ Ομπάμα επισκέπτεται το Κάιρο από όπου εκφωνεί μία σημαντική ομιλία, επίκεντρο της οποίας ήταν η προσπάθεια προσέγγισης των ΗΠΑ με τον μουσουλμανικό κόσμο. Η ομιλία αυτή είχε καταφανώς ως κύριο στόχο τη βελτίωση της πάσχουσας εικόνας των ΗΠΑ στην ευρύτερη Μέση Ανατολή, και, συγχρόνως, τη σκιαγράφηση ενός περιγράμματος της αμερικανικής πολιτικής³⁹.

Το κεντρικό μήνυμα, που απέστειλε ο Αμερικανός πρόεδρος από την αιγυπτιακή πρωτεύουσα, ήταν ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες «δεν διεξάγουν και ουδέποτε θα διεξάγουν πόλεμο κατά του Ισλάμ», αλλά ότι απλώς καταπολεμούν τον βίαιο εξτρεμισμό, που στη γλώσσα του αμερικανικού πολιτικού συμβολισμού φαίνεται να αντικαθιστά τον επικοινωνιακά φθαρμένο πλέον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας και ειδικότερα την Αλ Κάιντα.

---

³⁹ http://www.diplomatikoperiskopio.com/index.php?option=com_content&view=article&id=414:2009-06-08-09-16-48&catid=38:2008-05-31-14-19-14&Itemid=64

Επίσης, ο Μπάρακ Ομπάμα επανέλαβε τόσο τον σεβασμό, που και ο προκάτοχός του στην προεδρία είχε επανειλημμένως εκφράσει για τη μουσουλμανική θρησκεία, όσο και την πάγια θέση της Ουάσιγκτον υπέρ της δημοκρατίας και των θρησκευτικών ελευθεριών. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι οι πρώτες εντυπώσεις από την ομιλία του Καΐρου, ήταν θετικές, όμως αυτό δεν ήταν αρκετό.

Το γεγονός, ότι ο Αμερικανός πρόεδρος, ούτε κατά την ομιλία του στην Αίγυπτο, χώρα που πολύ απέχει από τα δημοκρατικά πρότυπα και τον σεβασμό των ανθρώπινων δικαιωμάτων, αλλά ούτε κατά την επίσκεψή του στην κάθε άλλο παρά φιλελεύθερη και θρησκευτικά ανεκτική Σαουδική Αραβία, προέβη σε, έστω και, έμμεση κριτική του τοπικού καθεστώτος, δηλώνει με αρκετή σαφήνεια ότι το ζήτημα του εκδημοκρατισμού, στο οποίο τόσο επέμενε ο προκάτοχος του, δεν συγκαταλέγεται στις προτεραιότητες του. Η αλλαγή αυτή όμως δεν επαρκεί. Για να κερδίσει το χαμένο έδαφος της αμερικανικής επιρροής στην Μέση Ανατολή, ο Μπάρακ Ομπάμα θα πρέπει να θέσει σε νέες βάσεις την αμερικανική πολιτική, τουλάχιστον όσον αφορά ζητήματα ζωτικής σημασίας.

Ως προς το Παλαιστινιακό, ο Αμερικανός πρόεδρος απέφευγε να παρουσιάσει σχέδιο επίλυσης, και επανέλαβε τις πάγιες –και μάλλον ανώδυνες- θέσεις της Ουάσιγκτον υπέρ της αναζωογόνησης της ειρηνευτικής διαδικασίας, με στόχο την δημιουργία παλαιστινιακού κράτους που θα συμβιώνει ειρηνικά με το Ισραήλ, της εκατέρωθεν τήρησης του «Οδικού Χάρτη» του 2002 και κάλεσε την Παλαιστινιακή Αρχή να αναπτύξει την ικανότητα διακυβέρνησης. Τη Χαμάς, σύμφωνα άλλωστε και με τις απόψεις του Κουαρτέτου, να θέσει τέρμα στη βία, να αναγνωρίσει τις συμφωνίες του παρελθόντος και το δικαίωμα ύπαρξης του Ισραήλ.

Από το εβραϊκό κράτος ζήτησε, αφού αναφέρθηκε στους ακατάλυτους ισραηλο-αμερικανικούς δεσμούς, να σταματήσει τους εποικισμούς, των οποίων οι Ηνωμένες Πολιτείες δεν αναγνωρίζουν τη νομιμότητα και οι οποίοι υποσκάπτουν τις προσπάθειες για την επίτευξη ειρήνης. Από την πλευρά του, ο Ισραηλινός πρωθυπουργός Μπενιαμίν Νετανιάχου, κατά την διάρκεια ομιλίας του στις 14 Ιουνίου, αρκέστηκε στην αναγνώριση του δικαιώματος των Παλαιστινίων να αποκτήσουν δικό τους κράτος, έσπευσε όμως αναφερόμενος στους ισραηλινούς εποικισμούς, να τονίσει ότι ακολουθούν τη «φυσική ανάπτυξή τους», πράγμα που δεν άφησε πολλά περιθώρια αισιοδοξίας.

Αναφερόμενος στο θέμα του Ιράν, ο Μπάρακ Ομπάμα αφ' ενός, επανέλαβε ότι οι ΗΠΑ είναι διατεθειμένες να προχωρήσουν σε διάλογο χωρίς προαπαιτούμενα επί τη βάσει αμοιβαίου σεβασμού, αναγνωρίζοντας και το δικαίωμά του Ιράν να χρησιμοποιήσει την πυρηνική ενέργεια για ειρηνικούς σκοπούς στο πλαίσιο της Συνθήκης Μη Διασποράς των Πυρηνικών Όπλων. Αφ' ετέρου, τόνισε την αντίθεσή του σε μια κούρσα πυρηνικών εξοπλισμών στη Μέση Ανατολή και την πρόθεση της Ουάσιγκτον να λάβει μέτρα για την αποτροπή ενός τέτοιου ενδεχομένου.

Αναφορικά με τα φλέγοντα ζητήματα του Ιράκ και του Αφγανιστάν, φαίνεται ότι οι κεντρικοί άξονες της στρατηγικής του Αμερικανού προέδρου είναι η επίτευξη και η παγίωση της σταθερότητας στο Ιράκ, καθώς και η εξουδετέρωση της Αλ Κάιντα και των Ταλιμπάν στο θερμό μέτωπο του Αφγανιστάν, που απειλεί να συμπαρασύρει και το γειτονικό Πακιστάν. Αν και η σημασία των στόχων αυτών για την μεσανατολική πολιτική των ΗΠΑ είναι προφανής, οι πιθανότητες επίτευξης αυξημένες φαίνονται. Η σταθεροποίηση του Ιράκ παραμένει ζητούμενο, καθώς η αποχώρηση των Αμερικανικών στρατευμάτων θα οδηγήσει μάλλον σε αναζωπύρωση των εσωτερικών συγκρούσεων. Η κατάσταση είναι ακόμα δυσμενέστερη όσον αφορά το Αφγανιστάν.

Η κυβέρνηση του Μπάρακ Ομπάμα προωθεί με αποφασιστικότητα μέσω ενός συνδυασμού στρατιωτικών και πολιτικό-οικονομικών μέσων την διευθέτηση του προβλήματος του Αφγανιστάν, ενισχύοντας τις στρατιωτικές της δυνάμεις, δεδομένου ότι οι νατοϊκοί σύμμαχοι δεν φαίνονται διατεθειμένοι να αυξήσουν την συμμετοχή τους σε αυτόν τον πόλεμο. Παράλληλα, η αμερικανική κυβέρνηση άσκησε πιέσεις στο Πακιστάν, ζητώντας του να αντιμετωπίσει τους Ταλιμπάν αλλά και τους Πακιστανούς φανατικούς ισλαμιστές, οι οποίοι όπως όλα δείχνουν συνεργάζονται μαζί τους. Η ικανότητα της κυβέρνησης Ομπάμα να επιτύχει τους πολλαπλούς και δύσκολους στόχους της στην ευρύτερη Μέση Ανατολή, θα επηρεάσει καθοριστικά όχι μόνο και τις σχέσεις των ΗΠΑ με τον μουσουλμανικό κόσμο αλλά και την θέση των ΗΠΑ στην ζωτικής σημασίας περιοχή της ευρύτερης Μέσης Ανατολής.

Αξιοσημείωτη είναι, επίσης, η ομιλία του Μπάρακ Ομπάμα στη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών, όπου παρουσίασε την ατζέντα του για την Μέση Ανατολή. Προειδοποίησε το Ιράν για το πυρηνικό του πρόγραμμα και εξέφρασε την στήριξη του σε μια ειρηνευτική συμφωνία μεταξύ Ισραηλινών και Παλαιστίνιων.⁴⁰ Επίσης, δήλωσε ότι οι κυρώσεις των ΗΕ προς το Ιράν δείχνουν ότι ευθύνεται το ίδιο επειδή δεν αναλαμβάνει τις ευθύνες του ως μέλος της διεθνούς κοινότητας. Όπως τόνισε ο Αμερικανός Πρόεδρος, η πόρτα της διπλωματίας παραμένει ανοικτή, αλλά θα πρέπει το Ιράν να αποδείξει τις ειρηνικές προθέσεις του πυρηνικού του προγράμματος.

Ο Αμερικανός Πρόεδρος ζήτησε επίσης διεθνή υποστήριξη στην ειρηνευτική διαδικασία μεταξύ Ισραηλινών και Παλαιστίνιων με την ελπίδα ότι θα προκύψει μια πλήρης συμφωνία σε διάστημα ενός έτους. Όπως ανέφερε ο Μπάρακ Ομπάμα, τα κράτη που υποστηρίζουν ένα ανεξάρτητο Παλαιστινιακό κράτος θα πρέπει να σταματήσουν να υπονομεύουν το Ισραήλ και θα πρέπει να προσφέρουν πολιτική και οικονομική υποστήριξη στην Παλαιστινιακή Αρχή. Ακόμα, επανέλαβε την άποψη της κυβέρνησής του ότι το Ισραήλ θα πρέπει να επεκτείνει την απαγόρευση της εποικιστικής του δραστηριότητας σε περιοχές που οι Παλαιστίνιοι θέλουν να χρησιμοποιήσουν για το μελλοντικό τους κράτος.

Συμπερασματικά θα μπορούσε να πει κανείς ότι οι αλλαγές που επέφερε ο Μπάρακ Ομπάμα στην μεσανατολική πολιτική των ΗΠΑ δεν είναι αυτές που πολλοί είχαν ελπίσει, δεδομένου ότι συνίστανται κυρίως στην εγκατάλειψη των ακραίων θέσεων των κυβερνήσεων του προκατόχου του αλλά αυτό δεν είναι αρκετό. Ωστόσο, μία ριζική αλλαγή της αμερικανικής πολιτικής, δεν φαίνεται εφικτή όχι μόνο διότι τα προβλήματα που κληροδότησε ο Τζώρτζ Μπους στον διάδοχο του είναι πολλά και εξαιρετικά δυσεπίλυτα αλλά και διότι ούτε η Δύση στο σύνολο της ούτε οι Ηνωμένες Πολιτείες ήταν προετοιμασμένες για τις καταγιστικές εξελίξεις που συνταράσσουν τον αραβικό κόσμο από τις αρχές του 2011, με αφορμή τις λεγόμενες ταραχές του ψωμιού.

---

⁴⁰ <http://www.voanews.com/greek/news/Obama-UN-103677714.html>

Γ' ΜΕΡΟΣ

Περιπτωσιολογική Μελέτη Κίνας

Γ.1 Η Κινεζική Προσέγγιση

Σύμφωνα με το Spiegel το 2010 στο άρθρο του «China's Soft Power: Is a Threat to the West?», η εφαρμογή μιας ήπιας ισχύς από τη πλευρά της Κίνας, δεν χρησιμοποιείται ως αναπτυσσόμενη στρατιωτική ισχύ. Οι χώρες του Δυτικού κόσμου αλλά και ο Διεθνής Οργανισμός Εμπορίου και τα Ηνωμένα Έθνη σύμφωνα με το Spiegel, θεωρούν σήμερα ότι το Πεκίνο χρησιμοποιεί μόνο την ήπια ισχύ⁴¹.

Οι Κινέζοι σήμερα διεξάγουν έναν πόλεμο σ' όλες τις ηπείρους, όχι με τη κλασική έννοια της πολεμικής σύρραξης, αλλά μέσω υλοποίησης μιας επιθετικής εμπορικής πολιτικής έναντι της Δύσης, δίνοντας είτε χαμηλότοκα δάνεια σε χώρες της Αφρικής και της Λατινικής Αμερικής, είτε εφαρμόζοντας πιέσεις σε διπλωματικό επίπεδο στους εταίρους των χωρών αυτών, διαθέτοντας τους περισσότερους στρατιώτες στον ΟΗΕ για ειρηνευτικές επιχειρήσεις από όλα τα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας. Με βάση αυτό γίνεται κατανοητό ότι η Κίνα ενεργεί επιθετικά χρησιμοποιώντας ήπια και όχι σκληρή ισχύ.

Σύμφωνα με τον Nye S.J στο βιβλίο του «The Future of Power» η Κίνα σήμερα εκφράζει σε μεγαλύτερο βαθμό από οποιοδήποτε χώρα του κόσμου, ακόμα και από τη Ρωσία σ' επίπεδο ήπιας ισχύος⁴².

Συγχρόνως ο ίδιος αναφέρει ότι η Κίνα επιδιώκει να δελεάσει και να εντυπωσιάσει τον κόσμο με τον αριθμό των Ολυμπιακών μεταλλίων της, ενώ η Ρωσία προβάλλοντας την στρατιωτική της υπεροχή, σύμφωνα με το συγγραφέα το πεδίο προβολής που έχει επιλέξει η Κίνα, είναι πολύ πιο ισχυρό γιατί εντυπωσιάζει σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό και εκφράζει καλύτερα τις αρχές της ήπιας ισχύος. Για τη Κίνα οι ολυμπιακοί αγώνες και οι επιτυχίες σε αθλητικό επίπεδο είναι σημαίνουσας σημασίας για την έκφραση της ήπιας στρατηγικής της.

---

⁴¹ Follath, E.(2010), *China's Soft Power: Is a Threat to the West*, Ανάκτηση στις 18-5-2012 από <http://www.spiegel.de/international/world/0,1518,708645,00.html>

⁴² Nye, S.J.(2011), *The Future of Power*, Public Affairs

Σύμφωνα με τον Nye, η ήπια ισχύς για να είναι ισχυρή θα πρέπει να είναι πολύ ήπια και δεν πρέπει να περιλαμβάνει καμία σκληρή πολιτική για να επιτύχει τους στόχους της. Συγκεκριμένα αναφέρει ότι «Η ήπια ισχύς είναι απλά το βελούδινο γάντι που καλύπτει τη σιδερένια γροθιά».

Με βάση αυτό θεωρείται ότι οι πολιτισμικές αντιπαραθέσεις μπορούν μερικές φορές να καταστήσουν την ήπια ισχύ προέκταση της σκληρής ισχύος, αλλά πολύ συχνά οι αντιπαραθέσεις αυτές την κάνουν αντιπαραγωγική σε ότι αφορά τους στόχους της.

Σύμφωνα με τον Nye S.J στο βιβλίο του «The Means to Success in World Politics», η Κίνα ακολουθεί ένα συνδυασμό ήπιας και σκληρής ισχύος για τη δημιουργία αυτού που ονομάζει «έξυπνη» ισχύ⁴³.

Ο συγγραφέας αναφέρει ότι: «Η έξυπνη ισχύς δεν είναι ούτε σκληρή ούτε ήπια. Είναι και τα δύο» αυτό συνθέτει τις δύο μορφές ισχύος, δίνοντας προτεραιότητα στη διπλωματία και κρατώντας τη στρατιωτική ισχύ σαν εφεδρικό μοχλό για την αποτροπή διαφόρων πολιτικών δυνάμεων και την εξασφάλιση της εδαφικής ακεραιότητας των κρατών. Ο Nye S.J στο βιβλίο του «The Means to Success in World Politics», αναφέρει ότι «Η έξυπνη ισχύς της Κίνας είναι η ικανότητα συνδυασμού σκληρής και ήπιας ισχύος σε μια νικηφόρα στρατηγική»

Ο όρος «έξυπνη ισχύς» έχει μόλις μισή δεκαετία που χρησιμοποιείται, ωστόσο η αντίληψη που αυτός εκφράζει σε ότι αφορά στην «ισχύ», πηγαίνει χρονικά πολύ πίσω. Μεγάλοι στρατηγιστές τάσσονταν υπέρ ενός μίγματος «σκληρής» στρατιωτικής ισχύος και «ήπιας» ιδεολογικής μεθόδου, ως συνταγής για τη νίκη στον πόλεμο. Αυτό όμως το μίγμα το συναντά, επίσης, κανείς μελετώντας τον Θουκυδίδη, αλλά, επίσης, μελετώντας την υψηλή στρατηγική της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας.

Γ. 2 Οι Πηγές της Κινεζικής Ήπιας Ισχύος

Οι μελετητές της Κίνας υιοθετούν τις πηγές ήπιας ισχύος του Nye (πολιτισμός, πολιτικές αξίες και εξωτερική πολιτική) και προσθέτουν άλλη μία πηγή: τις επενδύσεις και την οικονομική βοήθεια.

---

⁴³ Nye, S.J.(2011), *The Means to Success in World Politics*, Public Affairs

Πολιτισμός

Πρόκειται για την πιο προβεβλημένη πηγή ήπιας ισχύος της Κίνας, η οποία υιοθετεί την άποψη του πρώην Υπουργού της Σιγκαπούρης, Lee Kuan, ότι: «η ήπια ισχύς επιτυγχάνεται μόνο όταν άλλα κράτη θαυμάζουν και επιθυμούν να μιμηθούν πτυχές του πολιτισμού ενός άλλου κράτους».⁴⁴ Η Κίνα βρίσκεται στην πλεονεκτική θέση να διαθέτει μία μακρά ιστορία – συγκρινόμενη με άλλα κράτη, όπως είναι οι ΗΠΑ – στην οποία η ανάπτυξη του πολιτισμού διαδραμάτισε κεντρικό ρόλο και επηρέασε το περιφερειακό της υποσύστημα για χιλιετίες.⁴⁵ Ενώ ο Nye στο έργο του περιορίστηκε στην εξέταση του ρόλου της σύγχρονης δημοφιλούς αμερικανικής κουλτούρας, οι κινέζοι μελετητές δίνουν έμφαση στην ιστορία - περιλαμβανομένων των τεχνών (Όπερα του Πεκίνου, καλλιγραφία), της ιατρικής, της κινεζικής γλώσσας και της κλασικής λογοτεχνίας. Απόδειξη το γεγονός ότι η τελετή έναρξης των Ολυμπιακών Αγώνων του Πεκίνου είχε ως επίκεντρο την ιστορία και τον πολιτισμό της Κίνας.⁴⁶ Η Κίνα μέσω του πολιτισμού της μπορεί να αντιπαραθέσει ένα άλλο πολιτισμικό πρότυπο σε σχέση με το δυτικό πρότυπο της παγκοσμιοποίησης, το οποίο θα βασίζεται στις αρχές του Κομφουκιανισμού, του Ταοϊσμού και του Βουδισμού, όπως είναι η απόκτηση σεβασμού μέσω αρετών, η καλοπροαίρετη διακυβέρνηση, η ειρήνη και η αρμονία, καθώς και η αρμονία με την απουσία καταπίεσης των διαφορετικοτήτων.⁴⁷ Στα προβλήματα που έχει δημιουργήσει ο δυτικός πολιτισμός (περιβαλλοντικά, ηθικά, κοινωνικά, και προβλήματα εσωτερικής και διεθνούς ασφάλειας) μπορεί να δώσει μία λύση ο παραδοσιακός κινεζικός πολιτισμός που δίνει έμφαση στην «προτεραιότητα των ανθρώπων», στην «αρμονία μεταξύ φύσης και ανθρώπων».⁴⁸

Όχημα της Κίνας στην προσπάθειά της αυτή αποτελούν τα Ινστιτούτα Κομφούκιου⁴⁹ που έχει ιδρύσει το κινεζικό Υπουργείο Παιδείας σε όλο τον κόσμο, βασιζόμενο στα πρότυπα του Βρετανικού Συμβουλίου, του Ινστιτούτου Goethe και του Γαλλικού Ινστιτούτου⁵⁰, και τα οποία στηρίζονται σύμφωνα με τον Duan στην αρχή ότι «η γλώσσα-κουλτούρα αποτελούν τον πυρήνα της ήπιας ισχύος και ότι στα πλαίσια της διαδικασίας της εθνικής διαμόρφωσης και εξαγωγής της ήπιας ισχύος, καθώς και της συμμετοχής στον ανταγωνισμό [ήπιας ισχύος,

---

⁴⁴ Gill & Huang, 2006: 17.

⁴⁵ Li, 2009:25-6.

⁴⁶ Suzuki, 2010:201.

⁴⁷ Li, 2009:25.

⁴⁸ Στο ίδιο, 25.

⁴⁹ Λειτουργούν πάνω από 260 Ινστιτούτα Κομφούκιου σε πάνω από 70 χώρες, ενώ στα σχέδια της Κίνας ήταν η ίδρυση συνολικά 500 ινστιτούτων έως το 2010. Zheng, 2009:4. Δείτε και Kissinger, 2011: κεφ. 18.

⁵⁰ Gill & Huang, 2006:18.

με τις υπόλοιπες δυνάμεις του διεθνούς συστήματος], διαδραματίζουν ένα πρωτοπόρο, θεμελιακό ρόλο». ⁵¹ Ο στόχος τους εκτός από την προαγωγή του κινεζικού πολιτισμού και της κινεζικής γλώσσας, είναι και πολιτικός: πρώτον, η παρουσίαση μίας καλύτερης και πιο εκλεπτυσμένης εικόνας της Κίνας στο εξωτερικό και δεύτερον, με τη διδασκαλία της κινεζικής διαλέκτου, να επιτευχθεί η περιθωριοποίηση της επιρροής της Ταιβάν. ⁵²

Επίσης, στοιχείο της αύξησης της πολιτισμικής επιρροής της Κίνας αποτελεί η ετήσια αύξηση των εξετάσεων των Κινεζικών ως ξένη γλώσσα, της τάξης του 40-50%, ενώ το Κινεζικό Εθνικό Γραφείο Διδασκαλίας Κινεζικών ως ξένη γλώσσα έχει δημιουργήσει ένα δίκτυο για την εξάπλωση της κινεζικής γλώσσας, με στόχο τον τετραπλασιασμό του αριθμού των ξένων που μαθαίνουν Κινεζικά, ο οποίος αναμένεται να προσεγγίσει στα 100 εκατομμύρια έως το 2010. ⁵³

Ένας ακόμη δείκτης αποτελεί ο αυξανόμενος κατά 110,844% αριθμός των ξένων φοιτητών που σπουδάζουν στην Κίνα την τελευταία δεκαετία. ⁵⁴ Το 2009, 220.000 φοιτητές σπούδαζαν στην Κίνα, ενώ έως το 2020 ο αριθμός αναμένεται να αγγίξει τους 500.000. ⁵⁵

Βεβαίως, υπάρχουν και τομείς που χρειάζονται βελτίωση, παραδείγματος χάρη, η Κίνα υστερεί όσον αφορά στην εξαγωγή κινεζικών βιβλίων. Το 2004 εισήγαγε 4.068 τίτλους βιβλίων από τις ΗΠΑ, 2.030 από το Ηνωμένο Βασίλειο και 694 από την Ιαπωνία, ενώ εξήγαγε αντίστοιχα 14, 16 και 22. ⁵⁶

Σε αντίθεση με τον Ιαπωνικό πολιτισμό που μπορεί να χαρακτηριστεί πιο εσωστρεφής, η Κίνα προσεγγίζει τον πολιτισμό της ως «παγκόσμιο πολιτισμό», όπως φαίνεται και από τα λόγια του Προέδρου της: «Ο Κινεζικός πολιτισμός δεν ανήκει μόνο στους Κινέζους αλλά και σε ολόκληρο τον κόσμο... Είμαστε έτοιμοι να επιταχύνουμε τις πολιτισμικές μας ανταλλαγές με τον υπόλοιπο κόσμο σε μία κοινή προαγωγή της πολιτισμικής ευημερίας». ⁵⁷

---

⁵¹ Suzuki, 2010:201.

⁵² Gill & Huang, 2006:18.

⁵³ Gill & Huang, 2006:18.

⁵⁴ Στο ίδιο.

⁵⁵ Nye, 2011:88.

⁵⁶ Li, 2008:297.

⁵⁷ Gill & Huang, 2006:19.

Πολιτικές αξίες

Η ήπια ισχύς της Κίνας εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό και από την προβολή των εσωτερικών της αξιών και πολιτικών. Έμφαση δίνεται στην προώθηση της κλασικής πολιτικής φιλοσοφίας, (ιδιαίτερα του Κομφουκιανισμού) η οποία προάγει την «μεγαλοπρεπή πορεία» και την «αρμονία χωρίς την καταπίεση της διαφορετικότητας» μέσω της επίτευξης «ισότητας, συνεργασίας με βάση την εμπιστοσύνη και το όφελος». Η αποτελεσματικότητα των αξιών αυτών δοκιμάστηκε με επιτυχία τόσο στο διεθνές σύστημα της αρχαίας Ανατολικής Ασίας, όσο και στο εσωτερικό των κρατών, όπου επικράτησε η ειρήνη και η ανάπτυξη.⁵⁸ Οι Κινέζοι επικρίνουν την πρόσφατη αμερικανική εξωτερική πολιτική που προάγει την διεθνή ομοιογένεια βασισμένη στην δημοκρατική διακυβέρνηση και επιθυμεί την επίτευξη μιας ιεραρχικής διεθνούς κοινωνίας και θεωρούν ότι οι δικές τους αξίες αποτελούν μία εναλλακτική λύση.⁵⁹

Από τη δεκαετία του 1970, η Κίνα έχει μετατραπεί από μία χώρα όπου κυριαρχούσε το σοβιετικό μοντέλο οργάνωσης της οικονομίας σε μία χώρα όπου δεσπόζει το δυναμικό μοντέλο της οικονομίας της αγοράς. Μέσα σε 25 χρόνια έχει μετατραπεί σε μία οικονομική δύναμη που σύντομα αναμένεται να αγγίξει την πρωτοκαθεδρία στο διεθνές οικονομικό σύστημα, αφήνοντας τις ΗΠΑ στη δεύτερη θέση.⁶⁰

Ως αποτέλεσμα της οικονομικής της ανάπτυξης η Κίνα αποτελεί παράδειγμα για όλο τον κόσμο μίας χώρας που ναι μεν διοικείται με απολυταρχικό τρόπο, το γεγονός αυτό όμως δεν την εμποδίζει να αναπτύσσεται οικονομικά. Ουσιαστικά, αποδεικνύοντας ότι η πολιτική ελευθερία δε συμβαδίζει πάντα με την οικονομική ελευθερία, το κινεζικό μοντέλο αποτελεί ένα εναλλακτικό μοντέλο (Beijing Consensus⁶¹) για τις αναπτυσσόμενες χώρες που δεν επιθυμούν να υιοθετήσουν το μοντέλο που προωθούν οι ΗΠΑ (Washington Consensus). Επίσημα, η κινεζική κυβέρνηση έχει απορρίψει τόσο το αμερικανικό μοντέλο όσο και τα δραστικά μέτρα φιλελευθεροποίησης του ΔΝΤ και της Διεθνούς Τράπεζας.⁶² Η κινεζική προσέγγιση συνίσταται στη σταδιακή ανάπτυξη, προσαρμοσμένη πάντα στις εκάστοτε

---

⁵⁸ Suzuki, 2010:201.

⁵⁹ Στο ίδιο, 201-2.

⁶⁰ Gill & Huang, 2006:19.

⁶¹ Ο όρος, που ανήκει στον Joshua Cooper Ramo, προωθείται όχι από την Κινεζική κυβέρνηση και ακαδημαϊκή κοινότητα, αλλά από ξένους ακαδημαϊκούς και ξένα μέσα μαζικής επικοινωνίας (και έχει γίνει αποδεκτός από τους Κινέζους αναλυτές) κάτι που αποτελεί απόδειξη του διεθνούς κύρους και αναγνώρισής του. Suzuki, 2010:202. Για περισσότερες λεπτομέρειες δείτε: Ramo, Joshua Cooper, *The Beijing Consensus* (London: Foreign Policy Centre, 2004)

⁶² Zhang, 2010:395.

συνθήκες. Σύμφωνα με ορισμένους αναλυτές, «Η Κίνα πρέπει να επιμείνει στην πρωτοκαθεδρία του κράτους στην οικονομική ανάπτυξη, να θέσει την οικονομική ανάπτυξη ακριβώς στην καρδιά της οικοδόμησης του κράτους και να διασφαλίσει ότι η οικονομική ανάπτυξη συμβάλλει πρωταρχικά στην εσωτερική σταθερότητα».⁶³

Το μοντέλο της Κίνας έχουν υιοθετήσει χώρες όπως το Λάος, το Βιετνάμ, η Ρωσία, το Καζακστάν, το Ουζμπεκιστάν, το Τουρκμενιστάν, ενώ οι αναδυόμενες Ινδία και Βραζιλία δείχνουν έντονο ενδιαφέρον προς το κινεζικό μοντέλο, το οποίο επηρεάζει και χώρες της Αφρικής και της Μ. Ανατολής (Ιραν).⁶⁴ Σύμφωνα με τον Βρετανό αναλυτή εξωτερικής πολιτικής Mark Leonard η ικανότητα της Κίνας να παρουσιάσει ένα αξιόπιστο εναλλακτικό πολιτικό και οικονομικό μοντέλο θεωρείται «η μεγαλύτερη ιδεολογική απειλή για τη Δύση από το τέλος του Ψυχρού Πολέμου».⁶⁵

Βέβαια υπάρχουν και σκεπτικιστές όσον αφορά στην αποτελεσματικότητα του κινεζικού μοντέλου, που υποστηρίζουν ότι η οικονομική ανάπτυξη της Κίνας δεν έχει ακόμη ολοκληρωθεί και δεν έχουν ωριμάσει ακόμη οι συνθήκες για να αποτελέσει πρότυπο κοινωνικο-οικονομικής ανάπτυξης για τις άλλες αναπτυσσόμενες χώρες, ενώ είναι πολύ πιθανό οι τελευταίες μαζί με το μοντέλο να ενσωματώσουν και κάποια αρνητικά χαρακτηριστικά του (π.χ. περιβαλλοντικά προβλήματα).⁶⁶

Από την άλλη πλευρά, μία μελέτη που εκπονήθηκε το 2008 στα πλαίσια του ΟΗΕ σχετικά με την παγκόσμια οικονομία ανέφερε ότι οι κινεζικές καινοτόμες βιομηχανίες και οι μηχανισμοί λήψης αποφάσεων που χρησιμοποιούν αποτελούν μοντέλα για τις χώρες της Αφρικής.⁶⁷

Εξωτερική πολιτική

Η εξωτερική πολιτική μπορεί να συμβάλλει στην αύξηση της ήπιας ισχύος ενός κράτους, εφόσον είναι νομιμοποιημένη, έχει ηθική βάση και δίνει τη δυνατότητα να διαμορφώσει την ατζέντα.⁶⁸ Εδώ και μία δεκαετία η Κίνα έχει κάνει στροφή στην εξωτερική της πολιτική, η οποία έχει καταστεί περισσότερο ανεξάρτητη, με στόχο να αποφύγει να χαρακτηριστεί ως «ρεβιζιονιστική δύναμη» και να εδραιώσει την εικόνα της ως «υπεύθυνη

---

⁶³ Στο ίδιο, 395-6.

⁶⁴ Gill & Huang, 2006:20-1.

⁶⁵ Στο ίδιο, 21.

⁶⁶ Li, 2008:298.

⁶⁷ Zhang, 2010:396.

⁶⁸ Gill & Huang, 2006:21.

μεγάλη δύναμη» που διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη διατήρηση της διεθνούς τάξης και ασφάλειας.⁶⁹ Αυτή η νέα κατεύθυνση έχει διαμορφώσει την κινεζική διπλωματία, τόσο από άποψη ουσίας όσο και ύφους.⁷⁰ Τα κύρια χαρακτηριστικά της είναι τα ακόλουθα:

α) Επίλυση των διαφορών της με γειτονικά κράτη.⁷¹ Από τις 23 εδαφικές διαφορές με γειτονικά της κράτη, η Κίνα επέλυσε τις 17 (π.χ. με Ρωσία, Καζακστάν, Κιργιστάν, Τατζικιστάν) και μάλιστα έκανε σημαντικούς συμβιβασμούς. Στις υπόλοιπες έδειξε μεγάλη ευκαμψία (π.χ. με Βιετνάμ, Ινδία). Στη Νοτιοανατολική Ασία έκανε αποδεκτό έναν κώδικα συμπεριφοράς για να επιλύσει τις διαφορές της στη Βόρεια Κινεζική Θάλασσα.⁷²

β) Αυξημένη συμμετοχή σε περιφερειακούς (Asia-PACIFIC Economic Cooperation, ASEAN Regional Forum, Forum for East Asia and Latin America Cooperation, Inter-American Development Bank, Organization of American States, East Asia Summit, Shanghai Cooperation, China-Africa Cooperation) και διεθνείς οργανισμούς (ΟΗΕ, ΠΟΕ).⁷³ Ειδικότερα, από τα τέλη της δεκαετίας του 1990 η Κίνα έχει πιο ενεργή συμμετοχή στις επιχειρήσεις διατήρησης της ειρήνης του ΟΗΕ. Τον Αύγουστο του 2005 είχε αναπτύξει 4.000 στρατιώτες και αστυνομικούς σε 14 ειρηνευτικές επιχειρήσεις, περισσότερους από τα υπόλοιπα μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, αλλά και με τα μέλη του ΝΑΤΟ.⁷⁴

Αυτή η νέα προσέγγιση στην εξωτερική πολιτική της Κίνας υποδηλώνει την επιθυμία της να διαδραματίσει έναν πιο υπεύθυνο και συνεργατικό ρόλο στις διεθνείς σχέσεις, δίνοντας έμφαση σε σημαντικές νόρμες των διεθνών σχέσεων, όπως είναι η ειρηνική επίλυση των διαφορών, το ελεύθερο εμπόριο, η μη διασπορά των όπλων μαζικής καταστροφής (διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στην πρόσφατη κρίση για το πυρηνικό πρόγραμμα της Β. Κορέας)⁷⁵, ο έλεγχος των εξοπλισμών, η τρομοκρατία, το οργανωμένο έγκλημα και η προστασία της ανθρώπινης υγείας και του περιβάλλοντος.

---

⁶⁹ Suzuki, 2010, Gill & Huang, 2006:22-3.

⁷⁰ Wang & Lu, 2008:440.

⁷¹ Li, 2009:9-10, Gill & Huang, 2006:21-2, Wang & Lu, 2008:441.

⁷² Wang & Lu, 2008:441, Gill & Huang, 2006:21-2. Σε κάποιες περιπτώσεις παραχώρησε ακόμη και περισσότερο από το 50% της διαφιλονικούμενης περιοχής.

⁷³ Suzuki, 2010:203, Li, 2009:9-10, Zheng, 2009:5, Gill & Huang, 2006:22, Wang & Lu, 2008, Nye, 2011:88.

⁷⁴ Gill & Huang, 2006:22.

⁷⁵ Δείτε: Wang & Lu, 2008:440-1, Nye, 2011:88.

Επενδύσεις/οικονομική βοήθεια

Η οικονομική δυνατότητα της Κίνας – η οποία θεωρείται ως η πιο γρήγορα αναπτυγμένη χώρα στη G20⁷⁶ – αποτελεί ένα σημαντικό εργαλείο άσκησης ήπιας ισχύος. Ιδιαίτερα η θέση της ως δανειστή (πλέον) έχει δημιουργήσει μια νέα δυναμική ισχύος που λαμβάνει τη μορφή της επιρροής και είναι μεγαλύτερη από αυτή της Ιαπωνίας στα τέλη της δεκαετίας του 1980.⁷⁷ Η Κίνα κατέχει πλέον κεντρική θέση στην Ασιατική οικονομία και έχει ξεπεράσει τις ΗΠΑ ως πρωταρχικός εμπορικός εταίρος της Ιαπωνίας και της Κορέας.⁷⁸

Με έναν ετήσιο μέσο όρο ανάπτυξης της τάξης του 9,8% από το 1979 έως το 2007⁷⁹, η πλειοψηφία των οικονομολόγων θεωρεί ότι μέσα σε λίγες δεκαετίες η Κίνα θα ξεπεράσει τις ΗΠΑ και θα γίνει η πρώτη οικονομία στον κόσμο, αν και διαφωνεί σχετικά με την ακριβή χρονολογία.⁸⁰ Σύμφωνα με την Global Insight, μία εταιρεία οικονομικών προβλέψεων, το μέγεθος της κινεζικής οικονομίας θα ξεπεράσει αυτό των ΗΠΑ μέχρι το 2015⁸¹, ενώ σύμφωνα με την Goldman Sachs μέχρι το 2027⁸², ενώ μία άλλη εκτίμηση θεωρεί ότι το

---

⁷⁶ Patel, 2009:7.

⁷⁷ Helleiner & Chin, 2008, Patel, 2009:7.

⁷⁸ Patel, 2009:7.

⁷⁹ Είναι εκπληκτικό ότι το ΑΕΠ της Κίνας μέσα σε έξι δεκαετίες πολλαπλασιάστηκε πάνω από 37 φορές. Xie & Page, 2010: 479. Πιο συγκεκριμένα, το 1980 το ΑΕΠ κατά κεφαλήν της Κίνας ήταν κάτι λιγότερο από \$300 ετησίως, λιγότερο από 86 σεντς ανά ημέρα ανά άτομο. Το 2008 το ΑΕΠ κατά κεφαλήν (υποθέτοντας έναν πληθυσμό της τάξης του 1,5 δις) ήταν σχεδόν \$3.000, ή περίπου \$8 ανά ημέρα ανά άτομο. Η διψήφια αύξηση του ΑΕΠ μίας χώρας για δύο δεκαετίες θεωρείται μοναδική στη σύγχρονη εποχή. Μάλιστα, το 2009, έτος οικονομικής κρίσης για τους εμπορικούς εταίρους της Κίνας, η τελευταία πέτυχε μία αύξηση του ΑΕΠ της τάξης του 8%. Jones, 2010:119-20.

⁸⁰ Zheng, 2009:3, Wang, 2011:4. Σύμφωνα με εκτιμήσεις του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου το ΑΕΠ της Κίνας ερχόταν τρίτο μετά από εκείνα των ΗΠΑ και της Ιαπωνίας και δεύτερο, μετά τις ΗΠΑ, εάν λάβουμε υπόψη την αγοραστική δύναμη. Wang, 2011:4. Σύμφωνα με μία δημοσκόπηση του Pew Research Center το 2009, η πλειοψηφία ή η πλειονότητα σε 13 χώρες (σε σύνολο 25) πιστεύει ότι η Κίνα θα αντικαταστήσει τις ΗΠΑ ως ηγέτιδα υπερδύναμη. Ακόμη και το αμερικανικό National Intelligence Council υποστήριξε το 2008 ότι η αμερικανική κυριαρχία θα έχει μειωθεί έως το 2025. Nye, 2010:143. Για μία πιο απαισιόδοξη πρόβλεψη σχετικά με την άνοδο της Κίνας δείτε: Nye, 2010. Ο Nye βασίζει την άποψή του στα ακόλουθα: α) οι δύο οικονομίες μπορεί να είναι τεχνικά ισοδύναμες σε μέγεθος, αλλά όχι σε σύνθεση, αφού η Κίνα θα διαθέτει μία τεράστια υπο-αναπτυγμένη ύπαιθρο και θα αντιμετωπίσει δημογραφικά προβλήματα, β) η Κίνα παραμένει πίσω τόσο οικονομικά, όσο και στρατιωτικά, ενώ έχει εστιάσει κυρίως την προσοχή της στη γεωγραφική της περιοχή και στην οικονομική ανάπτυξη, γ) καθώς οι χώρες αναπτύσσονται, υπάρχει η τάση να επιβραδύνονται οι ρυθμοί ανάπτυξης, δ) η οικονομική κρίση θα βλάψει τελικά την ισχύ της Κίνας μεσοπρόθεσμα αφού ο υπόλοιπος κόσμος δε θα της επιτρέψει να παίζει για πολύ ακόμη το ρόλο του «μοναχικού καβαλάρη» στις ανοικτές διεθνείς αγορές, εάν εκείνη δε φιλελευθεροποιήσει την τιμή του συναλλάγματος, τα επιτόκια και την αγορά της, ε) η Κίνα, αν και διαθέτει τεράστια αποθέματα σε ξένο συνάλλαγμα θα συναντήσει δυσκολία στην άσκηση οικονομικής επιρροής μέσω εξωτερικού δανεισμού στο νόμισμά της, μέχρι να καταφέρει να αποκτήσει μία ανοικτή εσωτερική αγορά, όπου τα επιτόκια θα επιβάλλονται από την αγορά και όχι από την κυβέρνηση, και στ) το κινεζικό πολιτικό σύστημα στερείται νομιμοποίησης. Nye, 2010:150.

⁸¹ Xie & Page, 2010:481.

⁸² Nye, 2010:143.

μέγεθος της οικονομίας της Κίνας θα φθάσει εκείνο των ΗΠΑ μέχρι το 2035 και θα διπλασιασθεί στα μέσα του 21^{ου} αιώνα⁸³.

Όσον αφορά στην οικονομική βοήθεια, η Κίνα εκμεταλλεύομενη την οικονομική της ανάπτυξη, έχει μετατραπεί από δέκτης σε δωρητή. Αν και είναι δύσκολο να εκτιμηθεί επακριβώς το μέγεθος της οικονομικής βοήθειας που προσφέρει η Κίνα σε διάφορες χώρες (π.χ. στη Νοτιοανατολική Ασία, στη Λατινική Αμερική και στην Αφρική) λόγω της έλλειψης επίσημων αξιόπιστων στοιχείων, αυτή κυμαίνεται μεταξύ \$970 εκατομμύρια και \$1,5 έως 2 δισεκατομμύρια ετησίως.⁸⁴

Το 2002 το Πεκίνο δέσμευσε \$150 εκατ. για βοήθεια προς το Αφγανιστάν, το 2005 προσέφερε \$83 εκατ. στις χώρες που χτυπήθηκαν από το τσουνάμι στον Ινδικό Ωκεανό, ενώ προσέφερε και \$5,1 εκατ. στις ΗΠΑ μετά από το χτύπημα του τυφώνα Katrina.⁸⁵ Το 2007 σύμφωνα με μία μελέτη η Κίνα παρείχε βοήθεια ύψους \$31 δισεκατομμυρίων στη Νοτιοανατολική Ασία, στη Λατινική Αμερική και στην Αφρική, σημειώνοντας τριπλάσια αύξηση σε σύγκριση με το 2005 και εικοσαπλάσια σε σχέση με το 2003.⁸⁶

Επίσης, η παροχή οικονομικής βοήθειας παρουσιάζει τα ακόλουθα χαρακτηριστικά⁸⁷:

α) Έλλειψη περιοριστικών όρων που τίθενται από τις Δυτικές χώρες (π.χ. δημοκρατικές μεταρρυθμίσεις, άνοιγμα της αγοράς, προστασία του περιβάλλοντος). Ιδιαίτερα η πολιτική της Κίνας σχετικά με τη μη παρέμβαση στις εσωτερικές υποθέσεις των κρατών-αποδεκτών της βοήθειας, έχει κερδίσει διεθνή υποστήριξη διότι σέβεται την κυριαρχία των κρατών-αποδεκτών.

β) Η βοήθεια που παρέχει η Κίνα δεν απαιτεί μία μακρόχρονη διαδικασία και δεν περιλαμβάνει την εγκαθίδρυση και τήρηση περιβαλλοντικών κανονισμών.

γ) Η βοήθεια αυτή έχει μεγάλη συμβολική αξία.

δ) Πολλά προγράμματα χρηματοδοτούνται συχνά από την Κινεζική Τράπεζα Εισαγωγών και Εξαγωγών (China Import-Export Bank) και πραγματοποιούνται από κινεζικές επιχειρήσεις.

---

⁸³ Xie & Page, 2010:481, Keidel, 2008:1.

⁸⁴ Lum et al., 2010:4, 29.

⁸⁵ Gill & Huang, 2006:23.

⁸⁶ Lum et al., 2010:29.

⁸⁷ Lum et al., 2010:29-30.

ε) Η Κίνα αναλαμβάνει προγράμματα επενδύσεων και οικονομικής βοήθειας στα οποία άλλοι δωρητές βοήθειας αρνούνται να εμπλακούν λόγω τεχνικών δυσκολιών.

Οι κινεζικές επενδύσεις στο εξωτερικό είναι πιο ελκυστικές γιατί δε συνοδεύονται από τους περιοριστικούς όρους (π.χ. σεβασμό ανθρωπίνων δικαιωμάτων, προστασία του περιβάλλοντος) που θέτουν οι δυτικές χώρες, παρά μόνο από έναν όρο: την αποδοχή της πολιτικής περί «μίας ενιαίας Κίνας», την αναγνώριση ότι η Ταϊβάν αποτελεί μέρος της Κίνας και τη διακοπή διπλωματικών σχέσεων με την Ταϊβάν.⁸⁸ Στα τέλη του 2005 περισσότερες από 6.000 Κινεζικές επιχειρήσεις δραστηριοποιούνταν στο εξωτερικό, ενώ έως το 2010 αναμένονται πρόσθετες άμεσες επενδύσεις της τάξης των \$60 δις.⁸⁹ Σύμφωνα με στοιχεία της κινεζικής κυβέρνησης, στα τέλη του 2006 περισσότερες από 5.000 κινεζικές επενδυτικές οντότητες ίδρυσαν σχεδόν 10.000 επιχειρήσεις σε 172 χώρες. Ο όγκος των ξένων άμεσων επενδύσεων έφθασε τα \$90,63 δις από τα οποία τα \$75,02 δις ήταν σε μη χρηματοοικονομικές δραστηριότητες (83%) και τα \$15,61 δις ήταν σε χρηματοοικονομικές δραστηριότητες.⁹⁰ Το 2006 οι Κινεζικές άμεσες ξένες επενδύσεις αντιπροσώπευαν το 0,8% του συνόλου των άμεσων ξένων επενδύσεων παγκοσμίως, και το 2,7% των παγκόσμιων εκροών άμεσων ξένων επενδύσεων (13^η θέση στην παγκόσμια κατάταξη).⁹¹

Το 2007 ιδρύθηκε το Κινεζικό Επενδυτικό Κεφάλαιο (Chinese Investment Corporation) προκειμένου να διαχειρισθεί την επένδυση ενός μέρους των σημαντικών συναλλαγματικών αποθεμάτων της Κίνας ύψους 3.200 δισεκατομμυρίων δολαρίων, κυρίως στις ΗΠΑ και την Ευρώπη.⁹² Σύμφωνα με τον επικεφαλής του Λου Τζιγούι «Οι υποδομές στην Ευρώπη και τις Ηνωμένες Πολιτείες έχουν μεγάλη ανάγκη από επενδύσεις» ... «Κατά παράδοση, οι Κινέζοι έχουν συμμετάσχει σε έργα υποδομής στο εξωτερικό ως απλοί προμηθευτές. Τώρα, πρέπει επίσης να επενδύσουν, να αναπτύξουν και να λειτουργήσουν τα σχέδια».⁹³

---

⁸⁸ Zheng, 2009:3.

⁸⁹ Zhang, 2010:395.

⁹⁰ Συνολικά, τα \$37,24 δις αποτελούσαν επενδύσεις σε κοινές μετοχές, τα \$33,68 δις προέρχονταν από επανεπενδυμένα κέρδη και \$19,71 δις αφορούσαν άλλες επενδύσεις. Lum et al., 2010:47.

⁹¹ Στο ίδιο

⁹² «Κινεζικές επενδύσεις σε υποδομές στις ΗΠΑ και την Ευρώπη», *Ελευθεροτυπία*, 28/11/2011, ηλεκτρονική έκδοση (Πρόσβαση: 28/11/2011)

⁹³ Στο ίδιο.

Το 2007 οι κινεζικές εξαγωγές ξεπέρασαν αυτές των ΗΠΑ (\$1.218 δις. έναντι \$1.162 δις.), ενώ το σύνολο των άμεσων ξένων επενδύσεων της Κίνας ανήλθε στα \$93.7 δις. Ακόμη, από τα τέλη του 2008 η Κίνα ήταν ο μεγαλύτερος κάτοχος αποθεμάτων ξένου συναλλάγματος, αξίας \$1,9 τρις.⁹⁴ τα οποία τα χρησιμοποιεί για την εξαγορά μεριδίων κοινών μετοχών σε κρίσιμες επιχειρήσεις ορυκτών πόρων, καθώς και για διάσωση οικονομιών ανά τον κόσμο.⁹⁵ Σύμφωνα με την έγκυρη Wall Street Journal, «Η China Inc. τραβάει αυξημένη προσοχή καθώς Κινεζικές εταιρείες αρπάζουν ορυκτά και ενεργειακά “assets” σε όλο τον κόσμο».⁹⁶ Τέλος, στην Κίνα εδρεύουν οι τρεις μεγαλύτερες τράπεζες του κόσμου (με βάση την κεφαλαιοποίηση της αγοράς).⁹⁷

Δ' ΜΕΡΟΣ

Συμπεράσματα

Η έννοια της ήπιας ισχύος είναι δημοφιλής τόσο στον πολιτικό και ακαδημαϊκό χώρο, όσο και στον χώρο των μέσων μαζικής ενημέρωσης της Κίνας. Αποτελεί ένα από τα μέσα που χρησιμοποιεί η Κίνα προκειμένου να επιτύχει τους σκοπούς της υψηλής της στρατηγικής. Ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της, είναι η σύνδεση μεταξύ εσωτερικού και διεθνούς περιβάλλοντος και η διεύρυνσή της, έτσι ώστε να περιλαμβάνει και τις επενδύσεις και την οικονομική βοήθεια. Πηγές της αποτελούν ο πολιτισμός, οι πολιτικές αξίες, η εξωτερική πολιτική και οι επενδύσεις/οικονομική βοήθεια.

---

⁹⁴ Το Δεκέμβριο του 2009 η Κίνα κατείχε αποθέματα της τάξης των \$2,4 τρις, καθώς και 1.054 τόνους χρυσού (αύξηση της τάξεως των 454 τόνων σε σχέση με το 2003). Jones, 2010:121.

⁹⁵ Zheng, 2009:3, Patel, 2009:7.

⁹⁶ Patel, 2009:8. Τα δύο τρίτα των ξένων αποκτημάτων (της τάξης των \$52 δις) της Κίνας το 2008 αφορούσαν ενεργειακές πηγές.

⁹⁷ Patel, 2009:7.

Όσον αφορά στην αποτελεσματικότητά της - αν και οι δημοσκοπήσεις μερικές φορές διαφέρουν⁹⁸ - η επικρατούσα άποψη υποστηρίζει ότι η Κίνα, αν και έχει επιτύχει σημαντική πρόοδο την τελευταία δεκαετία, έχει μείνει πίσω α) σε σύγκριση με την αύξηση της σκληρής της ισχύος και β) σε σύγκριση με τις ΗΠΑ, αλλά και την Ιαπωνία, όσον αφορά στην ήπια ισχύ της.⁹⁹ Μερικοί αναλυτές υποστηρίζουν ότι η ήπια ισχύς και όχι το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν ή η στρατιωτική ισχύς, αποτελεί το αδύναμο σημείο μεταξύ της Κίνας και των υπόλοιπων δυνάμεων, ιδιαίτερα των ΗΠΑ¹⁰⁰

Από τη μία πλευρά, οι ΗΠΑ έχουν τα ακόλουθα σημαντικά πλεονεκτήματα:

α) Εδώ και δεκαετίες ασκούν ήπια ισχύ – ακόμη κι αν υπάρχει έντονος αντι-αμερικανισμός σε μερικές περιοχές του πλανήτη – στην οποία εμπλέκεται σε μεγάλο βαθμό ο ιδιωτικός τους τομέας (κάτι που δε συμβαίνει στην Κίνα).¹⁰¹

β) Σε αρκετές περιπτώσεις έχουν καταφέρει να συνδυάσουν αποτελεσματικά την ήπια ισχύ τους με την σκληρή ισχύ τους (π.χ. Β' Παγκόσμιος Πόλεμος, Ψυχρός Πόλεμος).

γ) Μετά την κυβέρνηση Μπους, όπου η σκληρή ισχύς υπονόμωσε την ήπια ισχύ των ΗΠΑ, η κυβέρνηση Ομπάμα κάνει διορθωτικές κινήσεις προκειμένου να εξισορροπήσει και τα δύο είδη ισχύος στα πλαίσια μίας στρατηγικής έξυπνης ισχύος. Διαφαίνεται μία άνοδος της σημασίας της ήπιας ισχύος των ΗΠΑ, κάτι που θα ανοίξει περισσότερο το χάσμα που υπάρχει με την Κίνα.¹⁰²

Από την άλλη, σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία, η Κίνα αντιμετωπίζει τους ακόλουθους περιορισμούς για την επίτευξη μίας πιο αποτελεσματικής ήπιας ισχύος:

α) Ελλείψεις στους εσωτερικούς θεσμούς της, ανεπαρκή έρευνα, χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης, μείωση του συναισθήματος της εθνικής ταυτότητας και μείωση της κοινωνικής της συνοχής.¹⁰³

β) Ελλείψεις όσον αφορά στο εμπόριο πολιτισμικών προϊόντων, αν και η Κίνα αποτελεί ένα παγκόσμιο εργοστάσιο.¹⁰⁴

---

⁹⁸ Για περισσότερες λεπτομέρειες δείτε: Zheng, 2009:8. Suzuki, 2010:211, Gill & Hung, 2006:23-4, Nye, 2011:89.

⁹⁹ Li, 2008:296-7.

¹⁰⁰ Στο ίδιο.

¹⁰¹ Lum et al, 2010:17.

¹⁰² Suzuki, 2010:211.

¹⁰³ Li, 2008:296-7.

γ) Έλλειψη ισορροπίας μεταξύ των πηγών ήπιας ισχύος της, προς όφελος του πολιτισμού.¹⁰⁵

δ) Καθώς δεν έχει ολοκληρωθεί ακόμη η οικονομική ανάπτυξη της Κίνας, υπάρχουν διαφωνίες για το αν πρέπει να εξάγει το κοινωνικο-οικονομικό μοντέλο της.¹⁰⁶

ε) Η Κίνα ίσως θα βελτιώνει την ήπια ισχύ της εάν συμπεριελάμβανε σε αυτή αξίες όπως η συνεργασία, η δημοκρατία, η δικαιοσύνη και η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όμως υστερεί πολύ σε αυτούς τους τομείς (παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο εσωτερικό της - λογοκρισία στο Internet -, Θιβέτ).¹⁰⁷ Βεβαίως, αν το προσεγγίσουμε από μία άλλη οπτική γωνία, στην περίπτωση αυτή ίσως να κινδύνευε να δυτικοποιηθεί.

στ) Ανεπαρκή χρηματοδότηση στον τομέα δημοσίων σχέσεων και μέσων ενημέρωσης.¹⁰⁸

ζ) Δεν έχει πετύχει να μετατρέψει την αυξανόμενη εθνική της ισχύ σε αποτελεσματική διεθνή επιρροή λόγω αδυναμιών στο στρατηγικό σχεδιασμό, εφόσον δεν έχει αρθρώσει μία ολοκληρωμένη, συνεκτική εθνική στρατηγική ήπιας ισχύος.¹⁰⁹

Μακροπρόθεσμα, εάν η Κίνα συνεχίσει να αναπτύσσει τις πηγές ήπιας ισχύος της, ίσως να καταφέρει να κλείσει το χάσμα με τις υπόλοιπες δυνάμεις και κυρίως τις ΗΠΑ. Αυτό εξαρτάται βέβαια και από την αντίδραση των τελευταίων.

Συμπερασματικά, θα πρέπει να τονίσουμε ότι το ζήτημα της ήπιας ισχύος της Κίνας δεν είναι στατικό, αλλά δυναμικό και χρειάζεται ενδελεχή μελέτη. Τέσσερα οφέλη προκύπτουν από αυτή τη μελέτη: α) ελέγχεται η αξία της ήπιας ισχύος ως θεωρητικής έννοιας και σε μία άλλη περίπτωση εκτός αυτής των ΗΠΑ, β) φωτίζεται μία σημαντική πτυχή της ισχύος μίας ανερχόμενης δύναμης, γ) εξάγονται σημαντικά συμπεράσματα για το πώς μπορεί η ελληνική εξωτερική πολιτική να χρησιμοποιήσει την ήπια ισχύ που απορρέει από τον ελληνικό πολιτισμό και την ιστορία της χώρας και δ) αναπτύσσεται η μελέτη της Κίνας στα ελληνικά πανεπιστήμια.

---

¹⁰⁴ Στο ίδιο.

¹⁰⁵ Gill & Huang, 2006:30.

¹⁰⁶ Li, 2008:297-8.

¹⁰⁷ Στο ίδιο, 305.

¹⁰⁸ Στο ίδιο, 305-6.

¹⁰⁹ Li, 2008:296-7, Suzuki, 2010:210.

Βιβλιογραφία

- Arquilla, John & Ronfeldt, David, *In Athena's Camp: Preparing for Conflict in the Information Age* (RAND, 1997).
- Barnett, Michael & Duvall, Raymond, "Power in Global Governance" στο Barnett, Michael & Duvall, Raymond (eds.), *Power in Global Governance* (Cambridge & New York: Cambridge University Press, 2005).
- Berenskoetter, Felix, "Thinking about Power" στο Berenskoetter, Felix & Williams, M.J., *Power in World Politics* (London & New York: Routledge, 2007).
- Buzan, Barry, "Is International Security Possible?", στο Booth, Ken (ed.), *New Thinking about Strategy and International Security* (HarperCollins, 1991).
- Buzan, Barry & Foot, Rosemary (eds.), *Does China Matter? A Reassessment* (London & New York: Routledge, 2004).
- Carr, E.H., *The Twenty Years' Crisis, 1919-1939* (Macmillan Press, 1981).
- Deng, Yong, "The New Hard Realities: "Soft Power" and China in Transition", στο Li, Mingjiang (ed.), *Soft Power: China's Emerging Strategy in International Politics* (Lanham, New York: Lexington Books, 2009).
- Ding, Seng, "Analyzing Rising Power from the Perspective of Soft Power: a new look at China's rise to the status quo power", *Journal of Contemporary China*, 19, (64), 2010.
- Evans, Graham & Newnham, Jeffrey, *The Penguin Dictionary of International Relations* (Penguin Books, 1998).
- Gill, Bates & Huang, Yanzhong, "Sources and limits of Chinese 'soft power'", *Survival*, 48:2, 2006.
- Gilpin, Robert, *War and Change in World Politics* (New York: Cambridge University Press, 1981).
- Goh, Evelyn & Simon, Sheldon W. (eds.), *China, the United States, and Southeast Asia: Contending perspectives on politics, security, and economics* (London & New York: Routledge, 2008).
- Goldstein, Avery, *Rising to the Challenge: China's Grand Strategy and International Security* (Stanford, California: Stanford University Press, 2005).
- Hall, Todd, "An Unclear Attraction: A Critical Examination of Soft Power as an Analytical Category", *The Chinese Journal of International Politics*, 3, 2010.
- Hart, Jeffrey, "Three Approaches to the Measurement of Power in International Relations", *International Organization*, 30:2, 1976.

- Helleiner, Eric & Chin, Gregory, “China as a Creditor: A Rising Financial Power”, *Journal of International Affairs*, Vol. 62, No. 1, Fall 2008.
- Heywood, Andrew, *Global Politics* (Palgrave Macmillan, 2011)
- Hunter, Alan, *China and Soft Power* (Coventry University Centre for Peace and Reconciliation Studies, Working Paper, October, 2008).
- Hunter, Alan, “Soft Power: China on the Global Stage”, *Chinese Journal of International Politics*, Vol. 2, 2009.
- Huntington, Samuel, “The Clash of Civilizations”, *Foreign Affairs*, Vol. 72, No. 3, (1993).
- Huntington, Samuel, *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order* (Simon & Schuster; Reissue edition 2011).
- Jervis, Robert, *The Logic of Images in International Relations* (Princeton, NJ: Princeton University Press, 1970).
- Joffe, Josef, “The Perils of Soft Power”, *New York Times*, May 14, 2006.
- Johnson, Alastair Iain, *Cultural Realism: Strategic Culture and Grand Strategy in Chinese History* (Princeton, NJ: Princeton University Press, 1995).
- Jones, Handel, *ChinAmerica: The Uneasy Partnership that will Change the World* (New York & Chicago: McGraw Hill, 2010).
- Katzenstein, Peter J. & Keohane Robert, “Anti-Americanisms: Biases as Diverse as the Country Itself”, *Policy Review* 139, 2006.
- Keidel, Albert, *China’s Economic Rise: Fact and Fiction* (Washington DC: Carnegie Endowment for International Peace, 2008).
- Kindleberger, Charles P., *Power and Money* (New York: Basic Books, 1970).
- Kissinger, Henry, *On China* (New York: The Penguin Press, 2011) Κίσιντζερ, Χ.(1995), *Διπλωματία*, Αθήνα: Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη.
- Κεφαλά, Β.,(2011). Η Μεσανατολική πολιτική του Μπάρακ Ομπάμα, Αναζητώντας διέξοδο στο αδιέξοδο.
- Kurlantzick, Joshua, *Charm Offensive: How China’s Soft Power Is Transforming the World* (New Haven & London: Yale University Press, 2007).
- Lewis, Jeffrey G., *The Minimum Means of Reprisal China’s Search for Security in the Nuclear Age* (Cambridge, Massachusetts & London, England: The MIT Press, 2007).
- Li, Mingjiang, “China Debates Soft Power”, *Chinese Journal of International Politics*, Vol. 2, 2008.

- Li, Mingjiang, “Soft Power: Nurture Not Nature”, στο Li, Mingjiang (ed.), *Soft Power: China’s Emerging Strategy in International Politics* (Lanham, New York: Lexington Books, 2009).
- Lum, Thomas & Blanchard Christopher M. & Cook, Nicolas & Dumbaugh, Kerry et al., *China and the U.S.: Comparing Global Influence* (New York: Nova Science Publishers, Inc., 2010).
- Mansbach, Richard W. & Rafferty, Kirsten L., *Introduction to Global Politics* (London & New York: Routledge, 2008).
- McGiffert, Carola (ed.), *Chinese Soft Power and Its Implications for the United States: Competition and Cooperation in the Developing World* (Center for Strategic and International Studies, 2009).
- Mearsheimer, John J., *The Tragedy of Great Power Politics* (W.W. Norton & Company, 2001).
- Morgenthau, Hans J., *Politics Among Nations The Struggle for Power and Peace* (New York: Knopf, 1967, Brief edition).
- Morgenthau, Hans J., *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace* (New York: McGraw-Hill, Inc., 1993, Brief Edition, Revised by Kenneth W. Thompson).
- Nye, Joseph S. Jr., “Soft Power”, *Foreign Policy*, Vol. 80, 1990.
- Nye, Joseph S. Jr., *Bound to Lead: The Changing Nature of American Power* (Basic Books, 1990)
- Nye, S.J.(2011), *The Future of Power*, Public Affairs.
- Nye, Joseph S. Jr., *The Paradox of American Power: Why the World’s only Superpower can’t Go it Alone* (Oxford & New York: Oxford University Press, 2002)
- Nye, Joseph S. Jr., *Soft Power: The Means to Success in World Politics* (New York: Public Affairs, 2004).
- Nye, Joseph S. Jr., *Power in the Global Information Age* (London & New York: Routledge, 2004b)
- Nye, Joseph S. Jr., “American and Chinese Power after the Financial Crisis”, *The Washington Quarterly*, Vol. 33, No. 4, October 2010.
- Nye, Joseph S. Jr., *The Future of Power* (New York: Public Affairs, 2011).

- Parmar, Inderjeet & Cox, Michael (eds.) *Soft Power and US Foreign Policy: Theoretical, historical and contemporary perspectives* (London & New York: Routledge, 2010).
- Patel, Nirav, “The Strategic Environment of U.S.-Sino Relations”, στο Patel, Nirav & Denmark, Abraham (eds.), *China’s Arrival: A Strategic Framework for a Global Relationship*, Center for a New American Security, September 2009.
- Peter Van Ham, “Branding Territory: Inside the Wonderful World of PR and IR Theory”, *Millennium Journal of International Relations*.
- Paus, Eva & Prime, Penelope B. & Western, Jon (eds.), *Global Giant Is China Changing the Rules of the Game?* (Palgrave Macmillan, 2009).
- Scott, David, *China Stands Up: The PRC and the international system* (London & New York: Routledge, 2007).
- Simon Anholt, *Competitive identity*, New York, Palgrave Macmillan, 2007.
- Suzuki, Shogo, “The myth and reality of China’s Soft power”, στο Parmar, Inderjeet & Cox, Michael (eds.) *Soft Power and US Foreign Policy: Theoretical, historical and contemporary perspectives* (London & New York: Routledge, 2010).
- Traub, James, “The New Hard-Soft Power”, *New York Times*, January 30, 2005.
- Waltz, Kenneth N., *Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής* (Ποιότητα, Αθήνα, 2011).
- Wang, Hongying & Lu, Yeh-Chung, “The Conception of Soft Power and its Policy Implications: a comparative study of China and Taiwan”, *Journal of Contemporary China*, 17:56, 2008.
- Wang, Jian, “Introduction: China’s Search of Soft Power”, στο Wang, Jian (ed.), *Soft Power in China: Public Diplomacy through Communication* (Palgrave Macmillan, 2011).
- Wolfers, Arnold, *Discord and Collaboration* (Baltimore: The John Hopkins University Press, 1962).
- Wuthnow, Joel, “The Concept of Soft Power in China’s Strategic Discourse”, *Issues & Studies*, 44:2, 2008.
- Yoshihara, Toshi & Holmes, James R., “China’s Energy-Driven ‘Soft Power’”, *Orbis*, Winter 2008.
- Zhang, Weihong, “China’s cultural future: from soft power to comprehensive national power”, *International Journal of Cultural Policy*, 16:4, 2010.

Zhang, Yongjin, “The Discourse of China’s Soft Power and Its Discontents”, στο Li, Mingjiang (ed.), *Soft Power: China’s Emerging Strategy in International Politics* (Boulder & New York: Lexington Books, 2009).

Zheng, Denise E., “China’s Use of Soft Power in the Developing World: Strategic Intentions and Implications for the United States”, στο McGiffert, Carola (ed.), *Chinese Soft Power and Its Implications for the United States: Competition and Cooperation in the Developing World* (Center for Strategic and International Studies, 2009).